

Värmlandsörnen

nr 3 sept. 1950

pris 1 kr

Tidskrift för KUNGL VÄRMLANDS REGEMENTE
och DESS KAMRATFÖRENING

Återgivande, helt eller delvis, av artiklar och bilder i denna tidskrift tillåtes endast om källan anges

Värmlandsörnen

Tidskrift för Kungl Värmlands regemente
och dess kamratförening.

— Arg. 3. Nr 2 —

Ordinarie utgivningsdagar: 15/3, 15/6, 15/9, 15/12.

Manuskript skall vara redaktionen tillhanda senast 4 veckor före utgivningsdagen.

Prenumerationsavgift, tillika medlemsavgift i kamratföreningen kr. 3: —.

Lösnummerpris: kr. 1: —.

Annonsspriser: 1/1-sida kr. 160: —, 1/2-sida kr. 80: —, 1/4-sida kr. 40: —, 1/8-sida kr. 20: —. Vid årsannonsering (fyra nr) lämnas 20 % rabatt.

Redaktionens adress: Regementsbiblioteket I 2.

Annonssmanuskript adresseras: Värmlandsörnen I 2, Karlstad.

Skattmästare: Löjtnant O. F. Engström, I 2.

Värmlandsörnens postgirokonton: 337954.

Detta nummer av Värmlandsörnen är med anledning av regementets dag i Hagfors den 24 sept. 1950 ett specialnummer för Hagfors och Uddeholm.
R e d.

ÖSTLIND & ALMQUIST^s

FLYGLAR & PIANON

Alltid i främsta ledet

INNEHALLSFÖRTECKNING:

	sid.
Regementets dag. Av F. Grevillius	1
Ledande män i Hagfors	3
Program för regementets dag	4
Hagfors, järnverket som blev stad. Av Folke Nilsson	5
Uddeholm, ett värmlandsnamn med världsrykte. Av Ingvar Andersson	9
Några problem och önskemål i Hagfors. Av Karl Törnkvist	12
Liechtenstein, landet med världens minsta armé. Av Bengt Rosiö	14
Hagforsrapodi. Av Jeorj Larsson	16
Prickar och bommar	19
Generalen Harald Hjalmarsson. Av Ivan Folke	21
Korsord	24

Nystrom^s

pianon och flyglar

Svenska kvalitetsinstrument

Karlstad

Tel. 15 475 växel

Gör som 'Markan'

Höj trevnaden i klubb- och samlingslokaler med våra sällskapsspel:

Miniatyrbiljard, ishockey- och fotboll-spel.

Ring oss, vi lämnar upplysningar.

AB. SADOK, Karlstad

Tel. 176 05

Herrhagsgatan

Tel. 176 05

ÖRNE

OCH

FALKEN

FÖR ALLA SOM
SÄTTA VÄRDE
PÅ GOD OCH
BILLIG MAT.
Rabattkuponger.

KARLSTADS KAFÉ-A.B.

Värmlandsörnen

Redaktör och ansvarig utgivare: Personalvårdsassistent Donald Damström

Regementets dag

Det har blivit tradition vid de flesta truppförband i vårt land att årligen anordna en "regementets dag". Så även vid Värmlands regemente. Under beredskapsåren blev det ett uppehåll, då vi av många skäl måste avstå, och då en "regementets dag" för övrigt inte hade samma berättigande som eljest. Vi gjorde visserligen flera gånger förarbeten men kunde inte fullfölja planerna på grund av inkallelser. Då kriget slutat, återupplivades traditionen. 1945 och 1946 firades dagen i Karlstad. 1947 — utställningsåret — var en särskild försvarets dag anordnad, varför det inte ansågs lämpligt eller ens möjligt att även avhålla en "regementets dag". 1948 och 1949 förlades "dagen" till Arvika resp. Åmål och ersattes i Karlstad av en besöksdag i samband

med meddelandet av Krigsmans erinran till den nya årsklassen söndagen före midsommar. Det samma har varit fallet i år. Under dessa besöksdagar ha vi haft mycket folk på regementet, anhöriga och vänner till de värnpliktiga. Vi ha försökt lämna all möjlig orientering om våra förhållanden, om förläggings- och fritidslokaler, om vapen och övrig utrustning m. m. Musikkåren har under dagen varit i ständig verksamhet, gemensam middag har varit anordnad i matsalen och dagen har avslutats med dans på dansbanan vid Sandbäckstjärn. Regementets kamratförening har under dagen hållit årsmöte.

När vi 1948 började fira "regementets dag" utanför Karlstad, var det i känslan av att vi på så sätt

i längden skulle nå kontakt med bygden bättre och mera personligt än om vi kallade till samling i Karlstad. Erfarenheten har helt bestyrkt detta. Då Hagfors fr. o. m. 1950 års ingång skulle bli stad, var det därför ganska naturligt, att vi beslöt att i år gästa denna vår nya stad och därmed en annan del av regementets område.

Nu står vi alltså inför planens förverkligande. Det visade sig emellertid inte vara så lätt att få en lämplig dag för vårt besök. För att dagen skall bli det man hoppas, bör det vara varmt och vackert väder, men det får å andra sidan inte vara för tidigt på året med hänsyn till rekryternas utbildningsståndpunkt. Tidigare än sista söndagen i augusti ansågs därför icke möjligt, men den dagen var det skytteförbundstävling. Den 3 september skulle regementet anordna DM i fälttävlan, den 10 september var "Uggladagen" med vår traditionella militärstafett, den 17 september slutligen var valdag. Första möjliga dag skulle alltså bli den 24 september och denna dag blev också efter samråd med vederbörande myndigheter i Hagfors bestämd.

Den 24 september firas alltså regementets dag i Hagfors. Programmet för dagen återfinnes på annan plats i denna tidning.

Vad vill vi då vinna med "regementets dag". Ja, som namnet anger bör under denna dag regementet och allt som det representerar stå i förgrunden. Det är en dag, då det bör vara naturligt för förutvarande kamrater, befäl och meniga, militärer och civila, att söka sig tillbaka till regementet för att återuppliva gamla minnen från den tid de själva tjänade vid regementet. Vi, som nu äro i aktiv tjänst, äro alltid glada att återse våra kamrater från tidigare år och med dem dryfta tider som gått och tider som stunda. Vi behöva träffa dem för att få del av den tradition, som av dem och ännu äldre kamrater har grundlagts. Utveckling och nyskapande äro förvisso nödvändiga för att ett regemente inte skall råka ut för stillastående och tillbakagång, men gamla traditioner äro inte därför utan värde. Tvärtom betyda de för regementets inre liv, för andan och sammanhållningen utomordentligt mycket, och enligt all erfarenhet är det just andan och sammanhållningen som bli slutligt avgörande för framgång i fält.

Det är alltså ett mål vi vill vinna med regementets dag, samband med förutvarande kamrater. Men som jag tidigare sagt, vi vill framför allt nå kontakt med bygden. Vi vill att alla i Värmland och Dalsland skall känna "sitt" regemente, hembygdens regemente, det truppförband, där den alldeles övervägande delen av ungdomen i dessa land-

skap fullgör sin militärtjänstgöring. Vi vill att de förhållanden och villkor, under vilka vi bedriva vårt arbete, skall bli kända överallt ute i bygden. Utan att så sker, kan vi aldrig räkna på intresse och förståelse. Vi befäl vet mycket väl, att det i hög grad beror just på oss, på det sätt vi bedriver vårt arbete, vilket intresse för tjänsten och vilken inställning till försvaret över huvud taget som våra värnpliktiga få. Vi vet också, att det för utbildningsresultatet är av största vikt att vi kunna få de värnpliktiga intresserade, så att de själva aktivt och positivt deltaga i arbetet. Och läget i världen är sannerligen sådant, att det nu kanske mer än någonsin förr är särdeles angeläget att militärutbildningen i fred lämnar gott resultat. Min bestämda uppfattning är, att ett verkligt gott utbildningsresultat nås blott om de värnpliktiga bli inte bara skickliga soldater utan även ansvarskännande medborgare, och jag kan försäkra, att allt befäl arbetar med detta resultat som mål. Det är sannerligen ingen lätt uppgift som åvilar dem som skall leda den militära utbildningen. Ungdomen av i dag är vaken och kritisk. Min erfarenhet säger dock att den gärna finner sig i sträng ordning och hårt arbete, bara deras chef är rättvis och förmår förklara, *varför* arbetet måste bedrivas på detta sätt. Det är mig en glädje att nu kunna vitsorda, att de värnpliktiga synes väl förstå tidens allvar och i regel med intresse och energi söka tillgodogöra sig utbildningen. Jag skulle tro, att det är så över hela vårt land. Vilka svårigheter och besvärigheter den senaste beredskapstiden än medförde för den enskilde och för landet, så hade den dock det goda med sig, att den frammanade en samling av hela vårt folk och en enig vilja att försvara vår frihet, om denna skulle hotas.

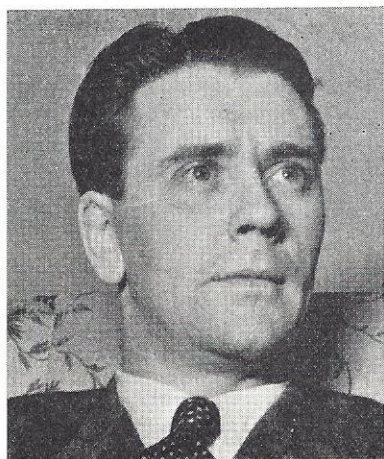
Lika visst som det är att försvaret bör ena hela vårt folk, lika visst är det, att det är av allra största betydelse, att varje enskilt regemente är fast förankrat i den bygd, varifrån det får sina värnpliktiga. Det är nämligen förvisso så, att de utbildningsresultat vi nå i mycket hög grad äro beroende såväl av det intresse och den villighet, som de värnpliktiga visa som av att förtroende råder mellan regementet och hembygden. Har regementet haft förmåga att skaffa sig good will ute i bygden, ja, då har en synnerligen viktig förutsättning skapats för nående av framgång inte bara under fredsutbildningen utan också och framför allt i fält. Regementets dag är ett led i vår strävan att skapa god kontakt mellan regemente och bygd.

T. Frisén

LEDANDE MÄN I HAGFORS

Gunnar Forsberg.
Kommunalborgmästare.

Stig Westberg.
Stadsfullmäktiges ordf.

Nils Forsberg.
Stadsfullmäktiges v. ordf.

Karl Törnkvist.
Drätselkammarens ordf.

Edvin Holm.
Drätselkammarens v. ordf.

REGELEMENTETS DAG

I HAGFORS

Söndagen den 24 september

PROGRAM

Kl 0800	Revelj i staden.	„ 1230—1300	Musik på Idrottsplatsen.
„ 0845	Musik i Folkets park.	„ 1300—1445	Fotbollsmatch IK Viking, Hagfors—Deje IK.
„ 0900	Högtidlighet i Folkets park. Regementschefens mottagning. Hälsning av regementets fana. Anförande av borgmästare Forsberg och regementschefen. Musik. Korum (psalm 124:1 och 2).		Stafett 1000 m i halvtid. I 2 A- och B-lag mot IK Viking, Hagfors, A- och B-lag. Musik i halvtid.
„ 0945	Avmarsch för förbimarsch.	„ 1300—1600	Filmföreläsning i Folkets Hus' biograf.
„ 1000	Förbimarsch på torget.	„ 1500—1600	Promenadkonsert i Blinken- bergsparken.
„ 1100	2. frukost.	„ 1515	Middagsmål.
„ 1000—1600	Visning av förläggningen vid Björnängen. Demonstration av vapen, ra- diomateriel och motorfordon vid folkskolan.	„ 1630—1800	Skämttävlingar och hundupp- visning på Idrottsplatsen.
		„ 1830	Aftonmål.
		„ 2000—2400	Dans och kabaré i Folkets park.

Allmänheten, som inbjudes äger fritt tillträde.

Lystring!

Har Du anmält Dig som medlem i Kamratföreningen. Om så inte är fallet — gör det snarast till kassaförvaltaren, löjtnant Engström, Avd. P., I 2, Karlstad. Du, som redan är medlem, intressera gamla som unga, som fullgjort sin värnplikt vid I 22 eller I 2, för kamratföreningen. Låt dina vänner och bekanta läsa Din Värmlandsörn.

Vad vinner Du då genom medlemskap i kamratföreningen? Värmlandsörnen ger i både ord och bild skildringar om gammalt och nytt vid regementet, och fyra gånger om året får Du denna tidning i Din brevlåda. Vid våra kamratmöten får Du tillfälle att träffa kamrater från Din egen tid i vapenrocken och Ni tillsammans kan ventilera allt, som hände på Er lucka.

Fundera nu inte längre utan sätt Dig redan i dag i förbindelse med tidigare medlem eller skriv till Värmlandsörnen och meddela Dina önskemål, så skall vi ombesörja Ditt medlemskap.

Varje "Värmlänning" skall äga Värmlandsörnen.

Bliv volontär vid I 2!

Den, som funderar på att bli volontär bör skriva eller ringa till rekryteringsofficeren, I 2, Karlstad.

För varje värmlänning och dalslänning som har för avsikt att välja detta yrke gäller mottot: Sök till I 2.

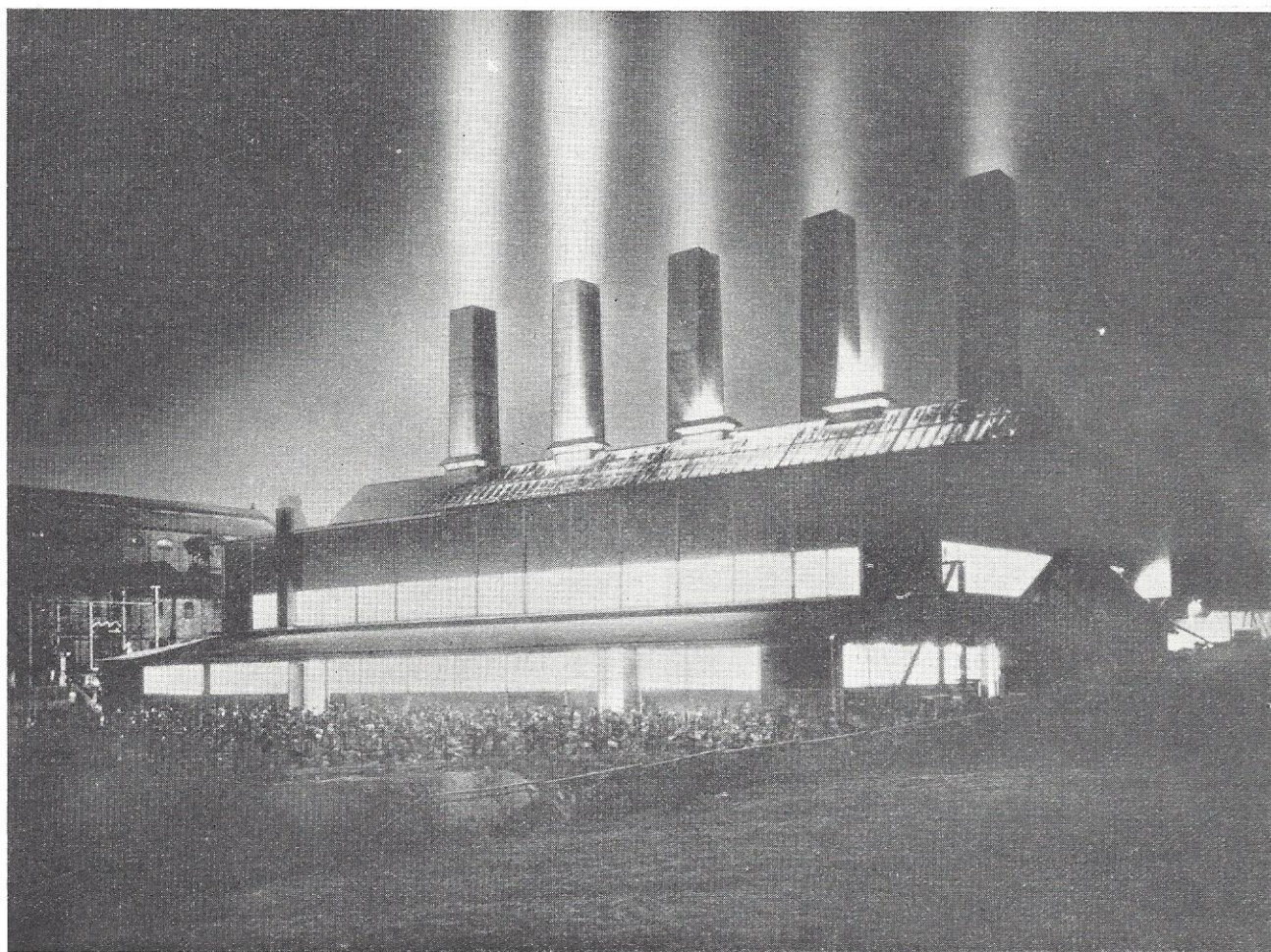
Att tillhöra hembygdens regemente har många fördelar. Utan för stora kostnader kan volontären även vid kortare ledighet besöka sitt hem, och därigenom bevarar han kontakten med hembygden.

Skall man bli ett gott befäl, måste man känna till och väl förstå sina blivande underlydande. En son av bygden har härvid de största förutsättningarna.

Skall man ha framgång måste man trivas. Trivseln vid I 2 uträttas det mycket för: De nya fritidslokalerna med angränsande bibliotek, nya mässlokaler, ny biograf, nytt regementsmuseum.

Följ vår maning: Sök till I 2:

Värmlandsörnen är medlemsblad för Kamratföreningen.

HAGFORS

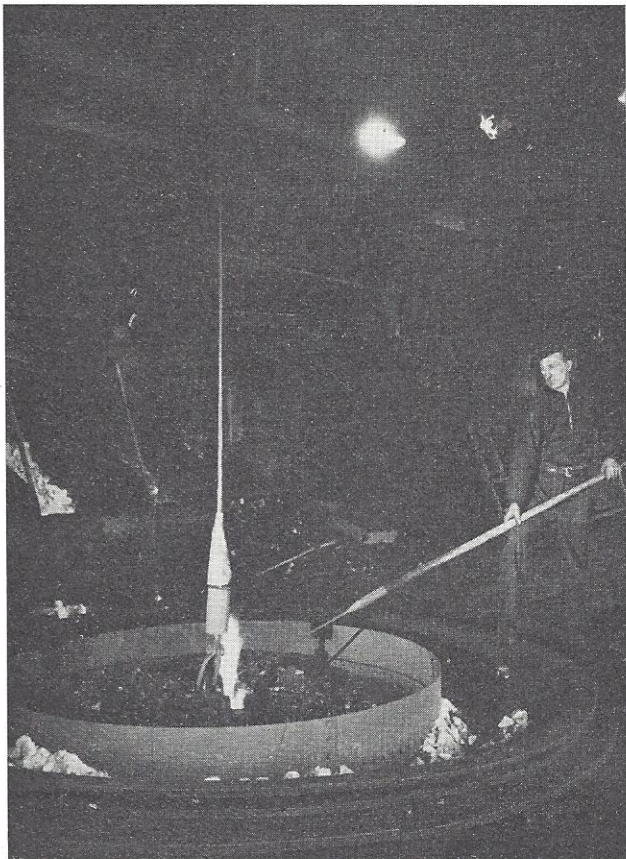
JÄRNBRUKET SOM BLEV STAD

Av Överingenjör Folke Nilsson

Hagforsbon upplevde vid halvsekelöskiftet en stor dag. Han blev stadsbo — och han visste att fira dagen, den första då hans hemort stod i centrum för landskapets blickar. Förvisso tänkte i det ögonblicket många gamla hagforsare tillbaka på svunna tider med deras strävsammare, och i alla avseenden enklare förhållanden. Skall man i dag försöka berätta om järnbrukets senare öden och kanske dess framtida utveckling bör man som den gamle hagforsaren ta sig en funderare på vad som

varit. Med ett sådant perspektiv kan man också bättre förstå hur det på 1870-talet anlagda järnbrukssamhället utvecklades till stad.

Sverige var tidigt en stormakt på järnets område. Råvaror funnos i form av malm, fri från oarter, träkol och vattenkraft. Skickligheten i yrket fanns också, även om man måste tillstå att den till en del hade sitt ursprung i utländska impulser. England fick snart kännning av träkolsbrist och järnframställningen tvingades in på andra vä-

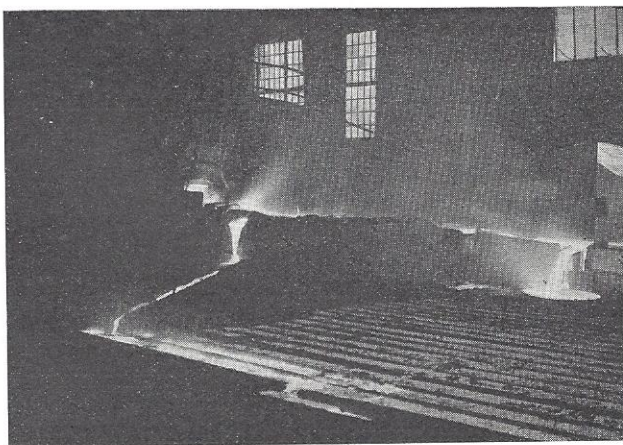

Malmen krossas vid gruvan till pulver (slig) samtidigt som den med malmen följande bergarten i viss utsträckning bortskaffas. Sligen bringas vid hyttan genom s. k. sintring att baka ihop till porösa stycken lämpliga att "sätta upp" på masugnen för förädling till tackjärn. Som reduktionsmedel användes träkol och värmen alstras genom elektrisk upphettning. På bilden ses uppsättningsmålet, där sintet, kol och kalk blivit uppvägda och ett "släpp" just skall ske.

gar med stenkolk som bränsle och i form av koks som reduktionsmedel i masugnarna. Även om de första koksmaugnarna tillkom på 1700-talet kan man dock först vid mitten av 1800-talet tala om en kris för den svenska järnhanteringen. Nya processer framkommo, som möjliggjorde, att stora kvantiteter järn kunde framställas till billigare priser. Vid denna tid fanns i landet ett mycket stort antal små järnbruk även om flera av dessa hade samma ägare, och bygden omkring Uvån, vid vars utlopp i sjön Värmullen, Hagfors stad är belägen, var vid denna tid ett exempel så gott som något på, hur järnhanteringen då var uppbyggd. År 1870 fanns sålunda masugnar vid Ulleshytan, Uddeholmshytan samt Gustafsfors, den senare nyuppförd. Med Uddeholmshytan är det för övrigt en särskild historia förknippad. Den var icke alls belägen i Uddeholmstrakten utan norr om Hagfors inom Gustaf Adolfs socken, men den hade sitt

namn efter en tidigare masugn nära Uddeholm, som förflyttats till trakter med bättre träkolstillgång. Hammarsmedjor fanns vid Stjärn nära Uddeholm, Geijersholm, Gustafsfors och Uvanå. Trakten hade ingen järnväg, utan alla transporter skedde med hästföra eller båt och forsarna passerades medelst särskilda rallbanor. Om forsarna vid denna tid voro ett svårt naturhinder, så fick de dock senare sin betydelse som kraftkällor. Ett fortsättande av driften vid alla de många små anläggningarna var för Uddeholms Aktiebolag liktydigt med ekonomisk katastrof. Styrelsen fattade också 1873 beslut om koncentration av driften till ett nytt järnbruk, som efter olika undersökningar förlades vid den s. k. Hagforsen i Uvån. Ungefär samtidigt som Hagfors Järnverk där började anläggas, började också järnvägsbyggandet, som fortgick i etapper under flera decennier. Medelst järnväg förenades gruvorna vid Taberg och Finnsmossen med det nya järnbruket, som sedan i sin tur förbands med Munkfors Bruk och med de bredspåriga banorna på Vänerslätten.

Undan för undan växte järnbruket till, nya processer fogades till de gamla och i dag se vi så i Hagfors ett kvalitetsstålverk med tackjärnstillverkning i elektriska masugnar, götstålstillverkning enligt Bessemer och Martinmetoderna och på senare tid framförallt i elektriska ugnar, valsverk och smedja, gjuteri samt välutrustade hjälpavdelningar. Hagforsen är sedan länge tämjad och lämnar från en kraftstation på 7.000 hkr en del av järnverkets behov av elektrisk energi. När platsen valdes för det nya järnbruket räknades krafttillgången vara

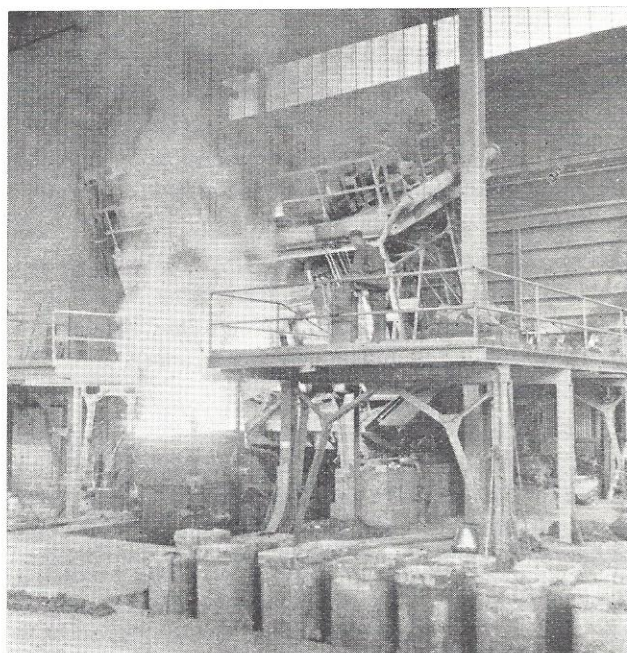

I masugnens nedre del samlas smält järn och slagg. Vid "utslaget" slår man hål vid ugnens botten, varvid järn och slagg rinner ut. Järnet får här stelna (tackjärn). För vissa ändamål behålles tackjärnet i flytande form i en elektrisk ugn (blandare) varifrån det smälta tackjärnet kan uttappas för vidare förädling.

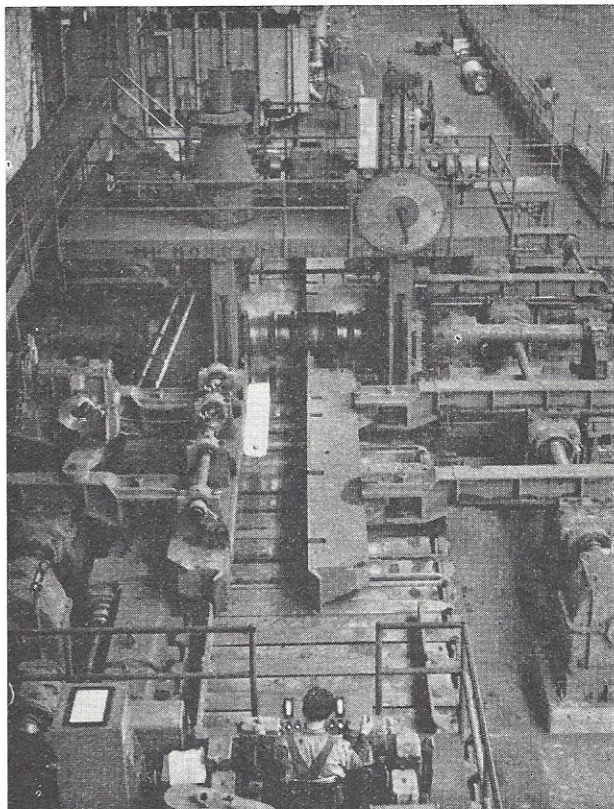

Tackjärnet, som innehåller ca 4 % kol, är av denna anledning sprött och ej formbart genom valsning eller smidning. En smidbar produkt erhålles genom bortskaffande av huvuddelen av kolet genom oxidation (färskning), vilket kan ske enligt olika metoder. En av dessa är bessemerprocessen, där luft blåses genom det smälta stålet. Härvid förbrännes kolet. På bilden ses en bessemerkonverter under blåsning. Det kraftiga gnistregn, som bildas, förete ett synnerligen vackert skådespel. I Hagfors användes bessemerprocessen numera mestadels såsom duplexförfarande, där man utnyttjar den rena produkt, som erhålles, till framställning av rostfritt och annat legerat material. Det smälta stålet överföres då till en elektrisk högfrekvensugn, där legeringsämnen tillsätts.

fullt tillräcklig för alla tänkbara framtida behov. Utvecklingen tog emellertid, som så ofta är fallet, andra vägar än man från början tänkt sig och i dag täckes inte mer än 15 % av järnverkets behov av elektrisk energi från denna kraftkälla. Andra kraftstationer i Uddeholmsbolagets ägo svara emellertid för att kraftbehovet tillgodoses. Efter- som järnverkets totala förbrukning av elektrisk energi är av storleksordningen 3 ggr Karlstads förbrukning intar åtminstone i detta avseende länets nyaste stad den första platsen. Malmen kommer fortfarande, som i gamla tider, från de egna gru-

Andra i Hagfors förekommande ugnar för stålframställning äro martin- och elektrostålugnar. På bilden ses tappning från en ugn av den senare typen, en s. k. Heroult-ugn. Ugnen är stjälpbar, och tappningen sker genom att ugnen tippas kring en axel. Stålet upptages i en skänk och gjutes därefter i kokiller till göt. Ugnen är en av världens modernaste i sitt slag.

I det moderna götvalsverket utvalsas göten från de olika stålugnarna till ämnen, som därefter i verkets övriga valsverk valsas till önskade dimensioner. Götvalsverket är i stor utsträckning automatiserat. Vissa höglegerade kvaliteter, som ej kunna valsas, smidas i stället till ämnen och färdigprodukter.

vorna i Nordmark men Persbergs gruvfält har byggts ut och moderniserats och står i dag som viktigaste malmleverantör till Hagfors järnverk. Som så många andra industrier har järnverket lidit av övererrörligheten inom arbetslivet. När bostads-situationen i staden nu undan för undan förbättras, hoppas man att även arbetskraftssituationen skall ljusna. Den gamla arbetarstammens traditions-bundna yrkesskicklighet är under alla förhållanden en tungt vägande faktor i konkurrensen med ut-ländska kvalitetsstålverk.

Att på några rader redogöra för vad som sker i ett järnverk i dag är ogörligt. De åtföljande bil-derna med sina texter få försöka tala för sig själva.

Ca 1.500 anställda ha sin försörjning vid Hag-fors Järnverk. Man kan med fog fråga sig vilka spår alla dessa människors arbete sätta i länets näringsliv. Först och främst ge de på andra håll, vid andra Uddeholm tillhöriga industrier eller dot-terbolag arbetstillfällen åt ett stort antal männi-skor. Halvfabrikat till ett värde av mer än 15 milj. kr. per år levereras i form av varmvalsat bandstål, som i Munkfors kallvalsverk skall förädlas till rak-bladsstål, fjäderstål, sågstål m. m., i form av rör-

ämnen varav i Storfors tillverkas kvalitetsrör, samt tråd för lintillverkning i Blombacka och plåtäm-nen som skola lämna Degerfors i form av varm-eller kallvalsad rostfri plåt. Ännu större värden representera emellertid leveranser direkt till agen-turer, återförsäljare och kunder. Exporten repre-senterar ungefär $\frac{1}{3}$ av totala försäljningen och pro-dukterna hamna i alla världens hörn. Verktygsstål till Zürich, Milano, New York och Bilbao, kon-struktionsstål till Sao Paolo, tråd till Worchester o. s. v., alltsammans är axplock bland en enda dags leveranser.

Samhällets utveckling har inte varit mindre stark än järnbrukets. Invånarantalet har ökat, bostäder äro i vardande och det egna stadshuset, självsty-relsens stolta — men dyrbara symbol, reser sina murar i dagarna. Men fråga en hagforsbo vad han mest önskar sig för stadens del, så blir säkert sva-ret: den nya sjukstugan. Just på den plats där vårt gamla ärofulla värmländska regemente för en dag slår upp sin förläggning, vid Värnullsåsens slutt-ning, där skall sjukstugan ligga. Men fick vi inte sjukstugan i år, så få vi vara glada, att Regemen-tets dag förlades till Hagfors. Dess representanter i alla grader hälsas välkomna till järnbruket som blev stad!

När det gäller heminredning

kan vi erbjuda stilfulla samt håll-bara draperi- och gardintyger i för-månliga prislägen. Dessutom har vi sortering i allmogetyger och kom-pletteringsmöbler.

KOOPERATIVA
HAGFORS

De mjuka formernas »Blå spalje»

För moderna människor som vill ha en vacker och tidsenlig bordsser-vis med kompletteringsmöjligheter.
En Kåge-servis.

23 del 21:—
58 del 122:—

KOOPERATIVA
HAGFORS

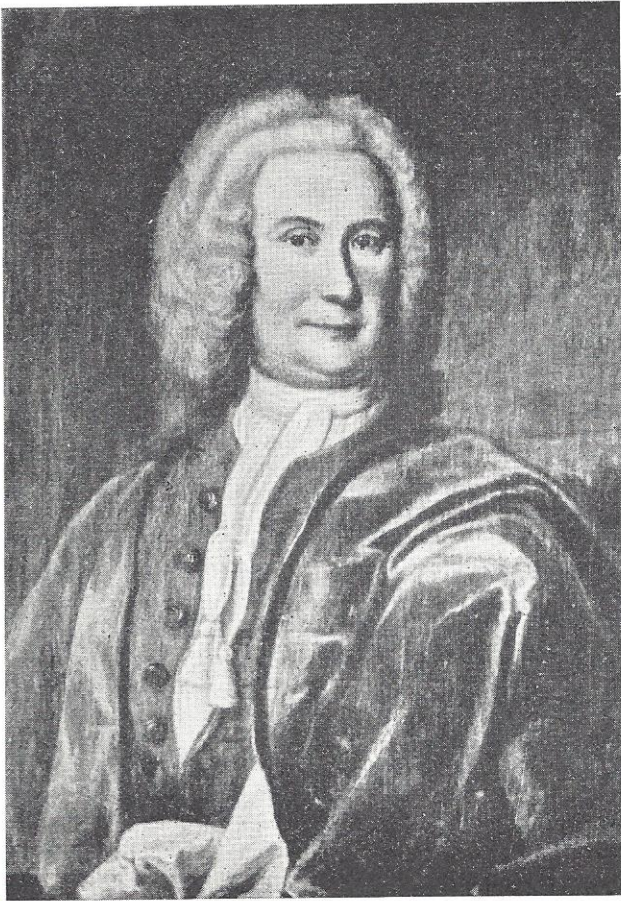
UDDEHOLM

ETT VÄRMLANDSNAMN MED VÄRLDSRYKTE

Av Riksantikvarien fil. dr Ingvar Andersson

Uddeholm i dag är ett ovanligt mångskiftande företag, en omfattande enhet med delar av vitt skilda slag. Det består av stora skogsområden från västra Klarälvstranden till västra Dalarna, och av vattendrag från Klarälven i väster till dess östra bifloder, främst den största av dessa, Uvån. Dessutom omfattar det ett betydande jordbruk, särskilt i Rådasjöns och närliggande sjöars dalar. Vidare räknas de viktigaste delarna av östra Värmlands bergslag dit, främst malmfälten vid Taberg, Nordmark och Finnmossen samt Persberg och Långban, som också är nära anknutna till Uddeholm. På dessa naturtillgångar — skogen, malmen och vattenkraften — bygger den industri, som alltsedan 1600-talets senare del har vuxit upp inom Uddeholms område. Dess ena huvuddel består i dag av järnverken i Hagfors och Nykroppa (även Degerfors är sedan några år en del av Uddeholmskoncernen) samt av förädlingsverken i Munkfors med dess bekanta kallvalsverk, Storfors med dess inte mindre kända rörverk och Blombacka med dess

fabrikation av ställinor, tråd och spik. Den andra utgöres av träförädlingsverken — "träbruken" har en värmländsk geograf föreslagit som sammanfattande beteckning för de fabriker, vilka bygger på träet som råvara. De är sedan 1910-talet i huvudsak koncentrerade till Skoghall vid Klarälvens utflöde i Vänern och utgör ett ovanligt på en gång enhetligt och mångsidigt produktionscentrum med massafabriker, pappersbruk, sågverk och fabriker för elektrokemisk industri, ur kommunikationssynpunkt mycket gynnsamt placerade. Härtill kommer de talrika kraftverken, företrädesvis vid Klarälven och Uvån; ett nytt projekt håller nu på att realiseras i samverkan med Karlstads stad genom det under byggnad varande Tåsans kraftverk vid en nordligare biflod till Klarälven. Vidare ingår i Uddeholmsenheten ett kommunikationsnät, som sträcker sig från skogsvägar och flottleder till Nordmark-Klarälvens järnväg, vilken förbinder gruvområdena, järnindustricentra och Skoghall; dit kan även räknas företagets rederi.

Bengt Gustaf Geijer d. ä.

Det är något typiskt svenskt över ett företag av detta slag, som bygger på landets säregna naturtillgångar och omfattar förädling av dem alla. En utländsk iakttagare frapperas särskilt av företagets centrum, själva orten Uddeholm, där alla trådarna löper samman. Uddeholm ligger i en av de vackraste nejderna i Värmland, vid Uvåns utlopp i Rådasjön, en trakt som till sin allmänna karaktär påminner om Frykendalen men som är mera så att säga koncentrerad och nästan oberörd av turistväsen. Anledningen till att företagets centrum är beläget just i denna stilla, idylliska bygd är också typiskt svensk och rent historiskt betingad. För att ge en föreställning om Uddeholms egenartade struktur är det nödvändigt med en kort överblick över dess tidigare öden.

Rådabygden hade relativt goda förutsättningar för jordbruk, och delar av den kom tidigt i besittning av adelsmän; en av dessa, landshövding Harald Posse, anlade här i mitten av 1600-talet ett säteri, som fick namnet Uddeholm. Hans uppmärksamhet fästes snart vid de andra möjligheter, som trakten erbjöd, och han fick tanken att anlägga ett bruk här. Detta bruk grundades på Posses uppdrag av en företagsam man vid namn Johan Karlström enligt ett kontrakt av år 1668 och kom att bestå av hytta och hammare vid det nuvarande Stjernsfors ovanom Uddeholm; han inköpte några år därefter egendomen. Under den första tiden

hade brukets ledning åtskilliga svårigheter att kämpa med, men ett stycke in på 1700-talet togs Uddeholm om hand av en av de mest betydande föregångsmännen i svensk industri Bengt Gustaf Geijer, förfader till Erik Gustaf Geijer. Han nyanade företaget och kan betraktas som dess andra grundläggare. På grund av de begränsade möjligheter att utnyttja vattenkraften, som den tidens teknik medgav och på grund av lagstiftningen, som ville sprida bruken så vitt omkring som möjligt för att spara skogen, var en driftskoncentration vid denna tid omöjlig. I stället anlades en rad smärre produktionsenheter. Därav följde långa och mödosamma transporter mellan gruvor, hyttor och hamrar och avsättningsorter, men det fanns inte något annat sätt att gå till väga. Bengt Gustaf Geijer fick nu tillstånd att anlägga en rad masugnar och stångjärnsbruk i hela bygden. I de ödsliga och ofruktbara trakterna öster om Klarälven uppstod en vidsträckt bruksbebyggelse, som öppnade denna del av landskapet för arbete och människor. I en minnesinskrift över Bengt Gustaf Geijer och hans maka Lovisa Tranea heter det träffande:

*I skog och ödemark de byggde hus för folk.
Ty blir nu denne sten dess välförtjände tolk.*

Uddeholm byggde länge på den grund som Bengt Gustaf Geijer hade lagt. En ny betydande utvidgning kom ett stycke in på 1800-talet: Munkfors bruk vid Klarälven förvärvades 1829, och Uddeholms nye disponent Jonas Waern, känd i Sveriges historia som en av de talangfullaste förkämparna för den ekonomiska liberalismens idéer, anlade vidare nya bruk än längre ut i periferien. Men framtidsvägen blev inte den som Waern hade tänkt sig. Det visade sig snart nödvändigt att koncentrera driften till färre och större produktionscentra och att skapa en modernare form för företaget. Två män sätter sin prägel på den nu följande perioden vid och efter 1800-talets mitt: disponenten E. G. Danielsson och uppfinnaren J. F. Lundin, en föregångsman i de moderna götstålprocessernas historia. Vid Munkfors utarbetade Lundin till grunddragen den metod, som benämnes efter den franske ingenjören Martin och som kunde införas vid detta bruk redan i slutet av 1860-talet. Kort därefter (1870) ombildades Uddeholm till aktiebolag, efter att alltsedan Bengt Gustaf Geijers tid ha varit ett slags släktbolag. De äldre små bruken nedlades efter hand, i stället för de många små samhällena blev det till slut endast två stora: det från 1870-talet nyanlagda Hagfors och Munkfors, vars kallasverk skapades under 1800-talets sista decennium av Gustaf Jansson.

Samtidigt hade träets förädling kommit i förgrunden och Uddeholms vidsträckta skogar fått annan betydelse än som träkolsråvara. Ett stycke in på 1800-talet blev timmerexporten en viktig gren av Sveriges utrikeshandel, och i slutet av samma sekel anlades i Uddeholms närhet — vid Stjernsfors och Årås — de första massafabrikerna. Snart gjorde sig behovet av driftskoncentration märkbart även på detta område, och det blev Skoghall, där

det förut fanns såg och hyvleri, som kom att avlösa tidigare sågar och massafabriker omkring själva Uddeholm. På så sätt kunde råvaran från skogarna flottledes föras fram längsta möjliga väg, och utskleppningen av produkterna underlättades, i synnerhet sedan utbyggnaden av Trollhätte kanal blev färdig under 1910-talet. Denna koncentration av Uddeholms träindustri genomfördes under disponent Herlenius' tid.

Kommunikationsproblemen hade ända sedan företagets begynnelse varit mycket svårlösta. Endast genom rik tillgång på billig mänsklig arbetskraft var det över huvud möjligt att komma till rätta med dem. Vintervägar för kol och malm, pråmar och båtar som släpades över vattenvägarna, otaliga omlastningar präglade transportererna ända fram mot 1800-talets slut. Vägbyggen, rälsbanor och kanalanläggningar hade endast i ringa mån avhjälpt svårigheterna. Innan malmen från Nordmark på sin väg över hytta och hammare hade kommit fram till Karlstad i form av stångjärn, kunde det ha behövts inte mindre än drygt 20 omlastningar. Det var ett avgörande steg framåt som togs, då Nordmark-Klarälvens järnväg byggdes från 1870-talet och efter hand nådde fram till Skoghall år 1915. Järnvägens betydelse för hela bygden är uppenbar.

År 1918 införlivades så Nykroppa och Storfors med Uddeholmsverken, och slutligen tillkom Blombacka (1929) och Degerfors (1939). Utbyggnaden av de stora produktionscentra hade hela tiden fullföljts. Kraftverken har vuxit fram sedan tiden omkring 1910; Uddeholms utveckling från bruk till världsindustri är otänkbar utan den moderna elektrotekniken. Det karakteristiska för det nya Uddeholm är det komplicerade samarbetet mellan dess olika arbetsgrenar.

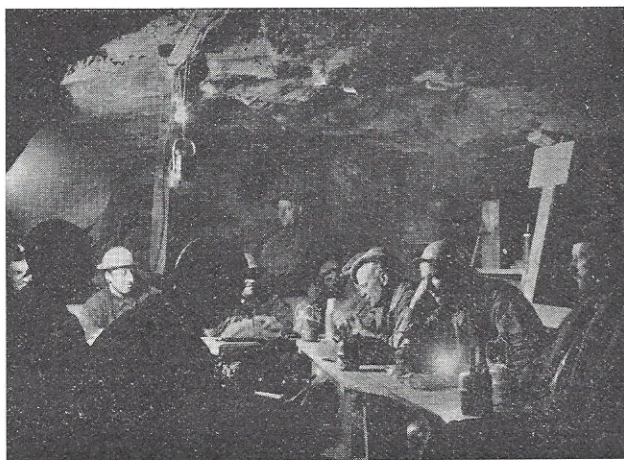
På detta sätt har Uddeholm gett form åt en hel trakts bebyggelse och arbetsliv. I hela området påträffar man spår av de gamla, numera nedlagda brukna i herrgårdabyggnader, murrester och övervuxna slagghögar. Själva Uddeholms herrgård i sin typiska stil härrör från början av 1800-talet. Vid ett nu övergivet bruk som Gustafsfors (grundat på 1700-talet och under driftskoncentrationens tidigare tid Uddeholms första bessemerverk) kan man ännu iakttaga delar av det gamla samhället och dess karakteristiska hus. Sådana samhällen som Munkfors, Nykroppa och Storfors har alla äldre anor, och brukstraditionen är där märkbar mitt i den moderna bebyggelsen. De yngsta samhällena — Hagfors och Skoghall — har givetvis en annan karaktär: de är hastigt framvuxna bostadsanläggningar kring fabrikerna. Över hela linjen har emellertid de senare tidernas livliga byggnadsverksamhet skapat samhällsdelar av mera tilltalande typ än arbetarbostäderna från 1500-talets senare del med deras ofta ganska planlösa placering och föga tilltalande arkitektur. I alla samhällena inom Uddeholmsområdet möter man numera bebyggelse av den art, som för iakttagaren — inte minst utlänningen — framstår som karakteristisk för det moderna Industri-Sverige. Den präglas av samarbete mellan företaget och de kommunala myndigheterna.

Ett särskilt problem har Uddeholm i bebyggelsen för den i skogen sysselsatta arbetskraften, så

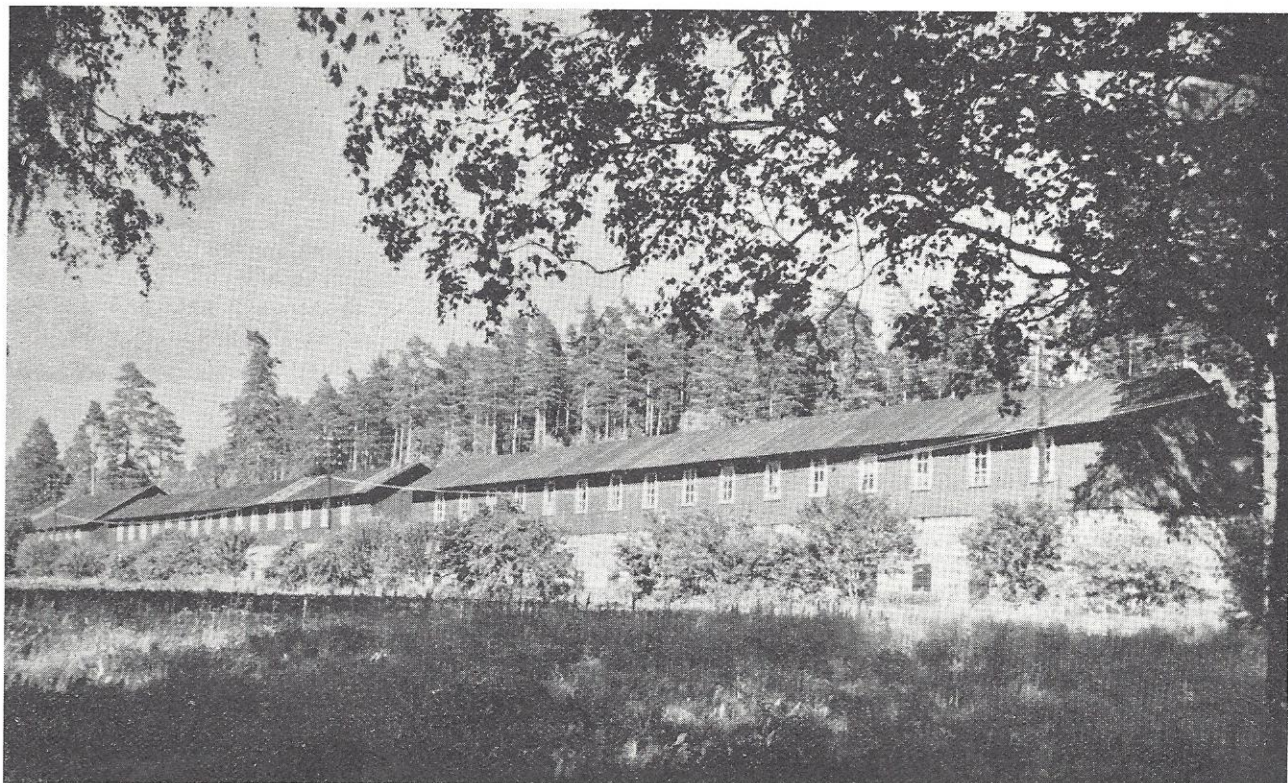
oundgänglig för framskaffandet av råvaran. Under högsäsongen på vintern sysselsättes där 3.700 man — en siffra som nyligen har konkretiserats genom upplysningen, att Skogens arbetare dricker 750.000 liter mjölk och behöver 18.000 kg kaffe per år. Också på detta område är spåren av den nya tiden märkbara, experiment i gång och uppslagen många.

Hela antalet anställda vid Uddeholmsverken ligger för närvarande omkring 13.000. Från alla produktionscentra och från de vidsträckta skogsområdena samlas de ekonomiska kraftlinjerna allt fortfarande till det gamla Uddeholm. Det har vid olika tillfällen diskuterats, om företagets centrum skulle placeras mera »centralt» i vedertagen mening, men någon ändring har det inte blivit. Nu har det ursprungliga Uddeholm — företagets hjärna genom tiderna — karaktären av ett »kontorssamhälle», om man får använda detta ord, beläget mitt i den östvärmländska idyllen, med den närmaste industriorten på flera kilometers avstånd. Det brukar väcka åtskillig förvåning hos de utländska besökare, som från olika världsdelar kommer till Uddeholm för förhandlingar och affärsdiskussioner, och det har inte alltför många motstycken. Att hela företaget fortfarande har sitt centrum i den leende Rådabygden beror som vi sett på historiska faktorer med sin utgångspunkt i Karl XI:s Sverige. Traditionen är sålunda starkt framträdande mitt i det moderna, och Uddeholm avspeglar viktiga drag i svensk industrihistoria genom nära trehundra år.

Det som har gjort värmländska bygder kända för litterärt intresserade personer från alla länder är ju främst Selma Lagerlöfs Gösta Berling. Det kan hända att sådana besökare i östra Värmland blir ganska överraskade över att möta den blomstrande, helt moderna industribygden. Det muntra och lättsinniga lynnet hos Selma Lagerlöfs kavaljerer har kommit att dominera den populära bilden av Värmland. Men det är karakteristiskt, att Gösta Berlings saga slutar med att äventyrarna på nytt sätter bruket i gång och konstaterar, att arbetet är det största av alla äventyr. Den sidan av värmländsk tradition möter man med intensiv påtaglighet i Uddeholm och inom dess industriområde.

Rast i Persbergs gruva.

De gamla källarbodarna på Gärdet, som skall rivas och lämna plats för ny bebyggelse.

Några problem och önskemål i Hagfors

Hagfors är en mycket ung samhällsbildning. Inte förrän den 1 januari 1940 fick samhället en egen kommunal förvaltning, då municipalsamhället bildades för handhavande av ordnings-, brand- och byggnadsväsendet samt hälsovården. Genom stadsbildningen den 1 januari 1950 blev samhället med kringliggande bygd en självständig kommun.

Med hänsyn till det ovan nämnda är det ganska naturligt, att den nya staden har många problem olösta. Stadsbildningen har ju tillkommit just för att stadens innevånare skulle få odelat använda sin skattekraft till att lösa de många uppgifterna. På begäran av tidskriften Värmlandsörnen skall här i korthet lämnas en redogörelse för de önskemål, som man närmast vill se uppfyllda.

Inom de äldre, centralt belägna bebyggelseområdena liksom inom de nya egnahemsområdena Björnängen, Kallkälldalen och Stjärnsnäs finnas vatten- och avloppsledningar. Så är emellertid ej fallet inom de äldre egnahemsområdena Björkliden, Hagälven och Dalkarstorp, där bebyggelsen ytterligare kan utvidgas. Frågans lösning för dessa sistnämnda områden är av stor betydelse dels ur sanitär synpunkt för redan befintlig bebyggelse, dels ur synpunkten att erhålla tomtmark för fortsatt egnahemsbebyggande. Utan vatten- och avloppsledningar kan marken icke vidare exploateras

för sådan bebyggelse. Den kommunala ledningen har också beaktat och förutsett detta behov, varför ledningar projekterats för samtliga egnahemsområden, såväl de bebyggda som de ännu ej utnyttjade. Rådande restriktioner på byggnadsmarknaden ha dock lagt hinder i vägen för projektens genomförande.

Ett problem, som intimt sammanhänger med det nyss nämnda, är frågan om avloppsvattnets rening. Sjön Vermullens vatten är numera så förorenat, att det ej lämpar sig för bad. Anläggandet av två reningsverk är under utredning, ett norr och ett söder om Uvån.

Bostadsfrågan är i Hagfors liksom på de flesta orter i landet ett brännande problem. Efterfrågan på bostäder är väsentligt större än tillgången och en stor del av bostadsbeståndet är omodernt och motsvarar ej nutida krav på bekvämlighet. Det torde emellertid utan överdrift kunna sägas att under senare år mycket gjorts från samhällets sida för att skapa fram nya bostäder. Under de senaste tio åren torde antalet bostadslägenheter ha ökat med 700 à 800. För bostadsproduktion fordras bl. a. en god planering av samhället. Föregående år har stadsplan fastställts, vilken nu tjänar som rättsnöre för bebyggelsens vidare utveckling. Under 1930-talet och förra delen av 1940-talet var det

egnahemsbyggandet som dominerade. Under senare år ha även flerfamiljshus byggts av bostadsrättsföreningar och av Uddeholmsbolaget. För närvarande uppföras av en stadens bostadsstiftelse på Norra Gärdet åtta flerfamiljshus om tillsammans åttio lägenheter, vilka beräknas vara inflyttningsfärdiga omkring nästa årsskifte. I sin verksamhet för att stödja bostadsproduktionen anlitar staden den statliga lånegivningen. Lånen förmedlas av drätselkammarens fastighetsnämnd. Dessutom lämnar staden subventioner med i regel 1.000 kronor pr lägenhet. Uddeholmsbolaget har genom subventioner på ett verksamt sätt uppmuntrat sina anställda till bostadsbebyggande.

Då bolaget är så gott som ensam markägare inom samhället måste ett intimt samarbete äga rum mellan staden och bolaget bl. a. när det gäller bebyggelsefrågor. Det äldre, omoderna bostadsbeståndet i de centrala delarna äges av bolaget. Detta bostadsbestånd är i behov av sanering. Stadsplanen förutsätter också ett bättre utnyttjande av tomtmarken där. Mellan bolaget och staden har nyligen preliminärt överenskommits om överlåtelse till en stadens stiftelse av stadsdelen Norra Gärdet. I denna stiftelses regi skulle de gamla uthusen och källarbodarna försvinna. Inom detta område skulle då erhållas omkring 335 lägenheter, vilket innebär ett tillskott av c:a 180 lägenheter. Stadsdelen Blinkenberg har de äldsta bostadshusen. Dessa äro avsedda att rivas och ersättas med nybebyggelse. Hur denna skall te sig är ännu icke närmare utformat. Bebyggelsen inom Sättra avser bolaget att modernisera i egen regi.

Ett problem, som samhället i och med stadsbildandet fått att lösa, är övertagandet av skötseln av vägar, gator, parker och allmänna platser. För huvudvägarna är dock kronan väghållare. Att iståndsätta »gatorna» är kostnadskrävande. Samhällets sorgebarn är torgplatsen. Iordningsställandet av denna plats är avhängigt av den omkringliggande bebyggelsen. En större samlingslokal och ett hotell på denna plats äro fromma önskemål.

Den fråga, som av stadsborna betraktas som den största och viktigaste, är sjukvårdsfrågan. Utan överdrift kan sägas att här föreligger allvarliga brister, i det att en sjukvårdsinrättning saknas. Att bygga en sjukstuga är ju icke stadens utan landstingets uppgift, men från stadens sida följes denna fråga med största intresse och uppmärksamhet. Redan för fem år sedan beslöt landstinget att i Hagfors bygga en sjukstuga med barnbördsavdelning som ersättare till sjukstugan i Uddeholm. Byggnadstillstånd har ännu ej kunnat erhållas. Under det sistlidna året har från samhällets sida gjorts flera uppvaktningar hos berörda myndigheter i denna fråga. Med tacksamhet ha vi nyligen noterat att landstinget nu placerat sjukstugan främst på sitt byggnadsprogram för nästa år. Om även de tillståndsgivande myndigheterna i huvudstaden beakta Hagfors' svåra belägenhet, torde frågan nu kunna stå inför sin lösning.

I tjänsteläkarhänseende tillhör Hagfors Uddeholms provinsialläkardistrikt. Såsom stad är Hagfors skyldigt att anställa egen tjänsteläkare. Detta kan ej ske förrän lokalfrågan ordnats. Ritningar

till en byggnad, innehållande läkarmottagning, apotek och personalbostäder, ha utarbetats och man har nu anledning hoppas att erhålla byggnadstillstånd innevarande år.

För pensionärer ha tidigare byggts fem särskilda bostadshus, vilka tills vidare måste anses fylla behovet. Ett ålderdomshem saknas emellertid och staden får i detta hänseende lita till moderkommunens. Frågan om uppförande av ett eget vårdhem är emellertid under utredning.

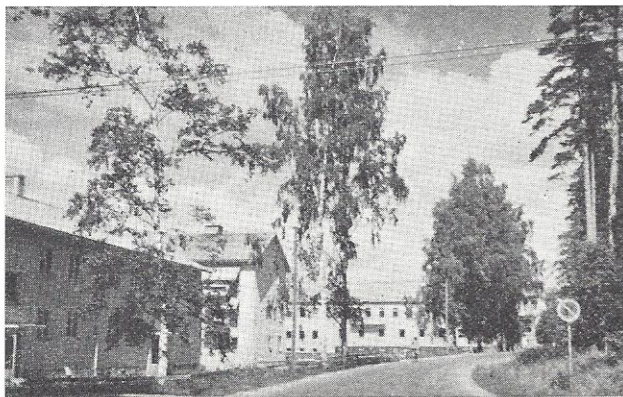
På skolväsendets område äro stora utvidgningar nödvändiga. Kommunala mellanskolan är endast några år gammal, men den saknar ännu gymnastiksal. Enligt företagen utredning skulle denna kunna kombineras med ett idrottshus för inomhusidrott, ett projekt vars lösning i nuvarande läge måste anses få anstå åtskilliga år. En ny folkskola i Sättra är planerad, likaså lokaler för skolbarnsbespisning på Gärdet. De lokala skolmyndigheterna arbeta på att så snart som möjligt genomföra den nioåriga enhetsskolan och som ett steg på vägen har principbeslut fattats om införande av det åttonde skolåret.

Det skulle föra för långt att inom ramen av denna artikel närmare redogöra för åtskilliga andra problem, som tränga sig på. Här skall endast nämnas att ytterligare önskemål äro nytt polishus, utvidgad barnträdgårdsverksamhet, nytt varmbadhus, förbättrade utomhusbadplatser, upprustning av idrottsplatsen och anordnande av en folkrestaurang.

En väsentlig förutsättning för att alla dessa önskemål skola kunna genomföras är att tillgången på arbete fortfarande får vara god. Staden är helt beroende av sysselsättningen inom en enda industri. Ett starkt önskemål är därför att andra slag av företag kunde bli bofasta inom staden. Detta skulle kunna verka utjämnande vid en eventuell lågkonjunktur för järnindustrien. Därjämte skulle befolkningens arbetskraft kunna bättre utnyttjas, om tillfällen till mindre tungt arbete funnes vid sidan av järnindustrien.

Problemen äro många, ofta svårlösta och kostnadskrävande. De lösas ej av sig själva genom att samhället fått kalla sig stad. Allt kan inte ske på en gång. Man måste »skynda långsamt». Genom planläggning och målmedvetenhet skall vägen gå mot framgång.

Karl Törnkvist

Den nya bebyggelsen på flygfältet.

*Den liechtensteinska armén avskaffades 1868, men återuppstod 1939.
Då den var som störst räknade den 50 man samt en officer.*

LIECHTENSTEIN

Landet med världens minsta armé

Mellan Feldkirch i Österrike och Buchs i Schweiz går två gånger om dagen ett litet lokaltåg som inte finns upptaget i Cook's förteckning över internationella expresser, men som ändå är internationellare än de flesta tåg. På en halvtimme lyckas nämligen detta lilla tåg göra konststycket att resa genom tre länder — förutom Österrike och Schweiz hinner det också med att på tretton minuter resa tvärs igenom storfurstendömet Liechtenstein, näst Monaco och San Marino Europas minsta stat. Med en areal på 159 kvadratkilometer och 11.000 invånare har den ungefär samma format som en mindre svensk kommun och just denna löjligen litenhet har gjort den lilla bergsstaten i Alperna till en Fredens dal — det har aldrig varit någon som funnit det värt mödan att invadera furstendömet och liechtensteinarna fortsätter obesvärat att leva vidare, styrda av en regering på tre, ett parlament på femton och en armé på åtta man. Liechtensteinarna är mycket lyckliga, och det finns många olika förklaringar: Pacifisterna hävdar att det är därför att de inte behöver göra någon

värnplikt, materialisterna därför att de inte behöver betala skatt, och romantikerna därför att där är så gudabenådat vackert. Vilken anledning som förefaller trovärdigast må här lämnas osagt.

Det var en vacker vinterdag som jag kom till Liechtensteins huvudstad Vaduz med postbussen från Buchs. Jag kom från Innsbruck och skulle egentligen till Zürich men när jag var så nära miniatyrfurstendömet kunde jag inte motstå frestelsen att åka dit. Bussen skramlade fram längs en landsväg som breddades till ett torg runt vilket huvudstaden var placerad, med ett mindre antal bostadshus, två gästgivargårdar, ett magnifikt postmuseum, ett gräsligt fult stadshus samt ovanför alltihop ett slott som såg ut som ett mellanting mellan scendekorationerna till en Wagneropera och Svarte Stefans borg.

Slottet lockade mest och sedan jag tagit in på den ena gästgivargården klättrade jag dit upp på den smala vägen som endast med svårighet är bred nog för ett amerikanskt dollargrin men som är så mycket lämpligare för den unga vackra furstinnan

Liechtensteins huvudstad Vaduz (2.000 inv.) domineras av den furstliga borgen högst uppe på en klippa.

Gina då hon cyklar ner till huvudstaden för att göra uppköp. Liechtenstein går i den tämligen gemytliga stilen och det är inte så förfärligt noga med formerna — skulle någon tycka det var fel på nånting i styrelsen så kan han helt lugnt kliva upp till fursten och föreslå reformer.

Liechtensteins historia förlorar sig någonstans bort i tysk-romerska rikets dunkel och landet ser förresten inte ut att ha genomgått så stora förändringar sedan dess. Under lång tid var landet förenat i tullunion med Österrike och furstarna tillhörde en gammal förmögen Wiensläkt. Den nuvarande fursten Franz Josef von und zu Liechtenstein uppehåller sig också ganska ofta i Wien och överlämnar då regeringsbestyren åt sin pappa Alois, men kommer hem till Vaduz då och då för att hålla konselj med de tre ministrarna. Dessa är utsedda av folkrepresentationen, ett parlament med femton ledamöter, vilka representerar tre olika partier, mellan vilkas program det dock inte lär råda några skillnader. Liechtenstein är en fullt suverän stat med alla yttre attribut: egen flagga, egna pass, egna nationalitetsmärken på bilarna och framförallt egna frimärken. Däremot har man inte längre egna mynt utan landet är förenat i tull- och myntunion med Schweiz som också svarar för landets utrikesrepresentation. Det är dock inte något fel på invånarnas nationalkänslor och om Schweiz skulle trampa sin mindre granne på tårna skriker den liechtensteinska pressen i högan sky — den tredje statsmakten representeras av två blad som kommer ut tre dar i veckan.

Liechtenstein har kallats Fredens dal och uttrycket saknar förvisso inte berättigande. Den liechtensteinska hären som just aldrig varit särskilt omfångsrik avskaffades 1868 och de gamla soldaterna övergick till andra yrken, utom en seg gubbe som några decennier tjänstgjorde som liechtensteinsk vaktparad: ända fram på trettioalet höll den då 95-åriga gamle soldaten vakt vid slottets vindbrygga. De allvarliga tiderna gjorde emellertid att man 1932 såg sig nödsakad att upprätta en armé på åtta man vilken samtidigt fungerade som polisstyrka, och vid kuppen i Österrike 1938 mobiliserades alla åtta, dock utan att behöva skrida till militära operationer. Världsläget skärptes sedan alltmör och hären utbyggdes till hela femtio man, som dock 1945 återgick till näringarna. F. n. ut-

göras stridskrafterna av sju poliser samt en överkonstapel.

Landets finanssystem går i ungefär samma stil. Den huvudsakliga inkomstkällan är vinsten på de frimärken som liechtensteinska postverket packar på samlare jorden runt och en annan är licensavgifterna från de tusentals aktiebolag som registrerats i Vaduz på grund av den förträffliga aktiebolagslagstiftningen som gör det möjligt att smita undan andra länders mer ogynnsamma skattelagar. Viktigaste näringarna är annars åkerbruket och turismväsendet, och på det hela taget är Liechtenstein så förmöget att landets invånare slipper betala skatt.

Trots alla dessa tokroliga parodier på modernt statsskick kan man inte undgå att charmeras av denna lilla stat som oskuldsfullt sover sin Törnrosa-sömn inne bland bergen. Jag minns en söndagsmorgon som jag gick över bergsängarna ovanför Schloss Vaduz — det var vårvinter och ljumma vindar och Rhen forsade och sjöng. Men det var också det enda ljud som kunde förnimmas: inte en fabrik, inte ett bilhorn, bara tysta berg runtom, snöiga fjäll i sol och dagsmeja. Osökt kom jag att tänka på Shangri-La, klostret vid Blå månen inne i Himalaya i James Hiltens "Lost horizon", bergvärlden där tiden stod stilla och där eskapismen drivits till sin spets. Naturligtvis vet man att det inte finns plats för feodala relikter av typ Liechtenstein i dagens Europa, visst vet man att levnadsstandarden måste höjas, att man måste kämpa mot brunt och rött tyranni, att världen måste gå framåt. Ändå känner man en irrationell längtan till detta land, så främmande för alla tankar på atombomber och bakteriekrig, utan skatter och partikäbbel, med en armé på åtta man och med tysta berg runt en liten dal i Alperna.

Det talas så ofta om den värld vi skall bygga upp, efter det man besegrat våldslärar och terror, en värld där man skall leva i fred och lugn och samarbete. Liechtenstein är kanske inte idealet. Men kanske en liten liten bit på väg?

Bengt Rösjö

Schloss Vaduz som har anor från medeltiden har förändrats föga genom århundradena.

Hagforsrapodi

»Överallt man nöjet finner...», »alltid något, sa han som...».

Ja vi känner väl igen spydigheterna om våra mindre städer? Visst kan det ligga en del sanning i dessa mer eller mindre vackra elakheter, sagda av »storebror» eller »storasyster», men vi som tillhöra de nyföddas skara böra inte därför känna oss slagna eller efterblivna på något sätt. Tvärtom, vi kunna trösta oss med att »liten kan bli stor», vi ha alla varit barn i början.

Om man talar vid folk »bortifrån» är det förvånande hur många som känna Uddeholmsnamnet men så få som känna Uddeholmsprodukten Hagfors. Visserligen trädde vid senaste årsskiftet Hagforsnamnet i samband med stadsfirandet fram i ljuset, men många äro de som ännu ha ett vagt begrepp om den nya metropolen i norra Värmland.

Men har då Hagfors något av intresse att bjuda? Ja var så säker.

Vi ha en underbar natur, en stilig industri, ett vackert framåtgående samhälle samt trevligt folk med starkt inslag av gamla genuina värmlänningar med många roliga och originella typer. Ja vi ha mycket, mycket mera som du säkert själv skall finna, då du lärt känna Hagfors.

Runt om oss sluter sig en hel kedja av vackra barrskogsklädda berg, en del mjukt buktande och med vackra välvda hjässor, andra med mera branta och djärvt stupande, trasiga sidor, nästan hotfulla i sin utformning. Mellan dessa slingrar vackra åar och bäckar, här och där blänker sjöar och tjärnar, ibland blåögda och blida, ibland mörka och djupt

trolska. Här tränger sig lövskogen ned omkring stränderna, mjuk och inbjudande, icke i stora maktiga stråk utan mera försynt och sirligt.

Och åkertegarna och ängsmarkerna däremellan. Se så vackert de ruta in landskapet, hur de ligga inkilade mellan bergens fötter och vattnen, hur odlingsrösen med sina videsnår ligga strödda här och där i och mellan åkerlapparna, ligga som minnesmärken över oförtruten möda, ett bevis för hur arbete och stark vilja sökt sin bärgning ur den stenbundna jorden. Men nu grönskar den och blommar. Se på tavlan en högsommardag, se alla dessa hundraden av blommor lysande i alla regnbågens färger, eller se på den då höstens första frostnätter i snabba penseldrag färgat den i gult och rött; ändock lika förunderligt vacker. Eller varför inte en gnistrande klar vinterdag då snön och rimfrosten ligger vit över skogar och fält och då solens strålar bryts i milliarder små iskristaller.

Är du naturvän kan du här få ditt lystmäte inom stadens »hank och stör», en god inblick i äkta värmländsk natur.

Ligger ditt intresse på helt annat plan, du kanske är intresserad av de vilda djuren, av sport och idrott, så ha vi även sådant av intresse. Här kan man få skåda både älg och rådjur, räv och hare, utter och grävling, man kan se hermelinen göra sina mjuka språng över snödrivorna, ekorren och de mindre gnagarna, ja till och med storekusinen bävern, fladdermössen flyga i skymningen och ormar och ödlor ringla bland tuvor och stenar.

Man kan beundra änder och skogsfågel, höra lommarnas skri i sjöar och tjärnar, se måsarnas segelflygningar och svalornas snabba flykt övertagen och man kan njuta av trastarnas muntra drillar eller de många småsångarnas muntra toner i trädgångar, busksnår och trädgårdar. Och om kvällarna kan du sitta i mosskanten och lyssna till morkullans visslande och horsgökens eller »bräkebockens» gnäggande läte.

Eller finner du mera nöje i att slå dig i lag med våra många präktiga och duktiga idrottspojkar och sportmän och -kvinnor så ges även därtill rika tillfällen. Här finnes de mest olika grenar representerade, från tennis och bordtennis över allmän idrott, fotboll och skytte till brottning och boxning. Naturligtvis har skidsporten intagit en mycket framstående plats på idrottens program och rika tillfällen finnas för såväl längd- som slalom och backåkning. Terrängen är idealisk och föret vanligtvis gott.

Hedersgåvor

av bestående värde.

Juvelerarefirman

Viktor E. Johansson

Järnvägsgatan 9

KARLSTAD

En sevärdhet för Karlstad:

Hovconditori Hollandia och Källaren Munken

Karlstads populäraste
konditori

serverar utsökta måltider
till billiga priser

i kyrkvalv från 1653.

Västra Torggatan 17

Men det är inte endast den vilda naturen som kan inbjuda till besök. Både det äldre och det nya brukssamhället, verkstäderna och de många egna hemsområdena ha mycket av intresse att ge. Dess vackra utformning, de många stiliga planteringarna och trädgårdarna bör tillfredsställa rätt så långt gående fordringar. Visserligen finnes här som allestädes en och annan ful fläck som man önskar annorlunda, sådant måste i sanningens intresse sägas, men detta får man ha överseende med för allt det vackra, och det har man och glömmar så gärna. Kvar står dock ändå helhetsbilden av ett naturskönt och välordnat samhälle.

Hur är nu folket beskaffat i detta »idealsamhälle» tänker du?

Ja, några stadsbor är det över huvud taget inte. Samhällsformen är stad, men folket tillhör gudske-
lov ännu naturen. I stort sett. Man kan ännu finna det lugn och den måttfullhet som kännetecknat landsbon. Man kan ännu i rikt mått finna »arv från fäderna». Vi hitta fortfarande verkliga original, människor som äro sig själva och inte likriktade i alla sina göranden och låtanden. Och däråt måste man glädjas. Kvar lever minnet och historierna av många sorglösa banbrytare som slog sig ned här då bruket var ungt, original och typer som sågo ljust på livet även i de mörka stunderna. Jag tänker då främst på sådana som Sägärolle, Sanningsanders, för att nämna ett par, m. fl.

Många många äro de historier som röra sig om dessa och deras likar. Ni skulle ha sett dem komma knallande mellan arbetsplatsen och hemmet eller hört dem säga någon kvickhet lika lugnt som prästen i kyrkan säger amen.

Att se Sägarn, i silvervitt hår och skägg, det senare med gulbruna strimor från tobaksbussen som höll tuggmuskler i ständig verksamhet, se hur illmarigt ögonen gnistrade genom glasögonen, hur han med händerna instuckna under det stora förskinnat makligt skred fram efter de gamla välkända vägarna, byxorna lite väl långa i baken och benen och skorna med klackar och sulor lika tjocka. Att man här hade det verkliga originalet såg man genast. Men tro inte att han var dum för det. Och alla kunde träffas av hans pilar, både i ord och handling. Icke minst hans gumma. Som till exempel när han inte fick en byxknapp isydd trots flera

påminnelser. Olle tog då resolut byxorna med sig, reste till Stockholm utan att säga något och gick till Nordiska Kompaniet och fick knappen isydd, telegraferade hem till gumman: Knappen isydd. Olle.

Eller när han inte fick följa med till Oxhägga i Filipstad utan hans gumma ville resa ensam. Olle smög till stationen, fick biljett samt steg på tåget på baksidan, hastade före de andra från stationen i Filipstad, ordnade så att han mötte sin gumma med sällskap bland allt folket på »store gata», hälsade på en manlig bekant i sällskapet, pekade på sin egen gumma och frågade så högt som möjligt »men käre du va ä då för e stygga kärring du nu fått mä dej?» naturligtvis till allmänt jubel bland de omkringvarande. Han var alltid rapp i vändningarna att svara och behövde inte själv skratta åt sina kvickheter för att man skulle veta att de voro roliga. Han kom en dag under första kristiden in i en affär och ville köpa för 25 öre korv. Men vet inte Olle att korven är så dyr nu, den kostar så och så mycket för kilo, upplyste biträdet. »Ja», sade Olle, »jag vet då, men käre du, kan du int skär så när korven sön möjlit». Han kunde inte kommenderas och inte heller lockas att säga kvickheter, därpå fingo de bevis som en gång bjödo Olle på fest till brukshotellet för att lätta upp humöret. Men Olle var tillknäppt och tyst, anspelningar på att säga något roligt hjälpte föga. Han »kunde inte säga något förrän han fått sig ett par supar», sade han. Suparna kom, men Olle var lika tystlåten. Han behövde fler. Och han fick fler och fler och att de gjorde verkan syntes snart. Men då förklarade Olle helt resolut att »nu är Olle för full så nu går Olle hem». Sade och gjorde.

Olle var inte ensam skämtare, men vi skall inte räkna upp fler utan endast taga detta exempel. De voro många och alla deras historier samlade skulle fylla en hel bok. Många kunna ännu odla det äkta gemytet som vittnar om att värmländskt blod flyter i många hagforsbors ådror. Kanske månggång sorglöshet och bohemnatur flödar när vi tycka att tidsandan och jäktet borde dämpa känslorna. Men resultatet av blandning från svenskar, finnar, val-loner och stigmän synes också på andra områden. Händighet i många yrken, i musiken, sången och

ALLA VÄRNPLIKTIGA

måste före utryckningen ha besökt

REGEMENTSBIOGRAFEN I 2

EFTER BIO

SMAKAR DET GOTT MED

KAFFE PÅ MARKAN

dikten äro några uttryck. Här kan nämnas Kurt Atterberg och Hugo Dus som större namn, Bernt Stålhandske och Sven Hylén, mindre kända som t. ex. Per Larsson, snickaren vid järnvägen som skrev många vackra dikter om kärleken till hemmet och familjen. En Ljunglöf som skaldade om tomtarna och trollen, Nils Nilsson som fått några av sina dikter tonsatta och som skrev prologen till stadsinvigningen m. fl. Vi ha haft fiolspelare som Mor Fridman och den nyligen avlidne Karl-Jansa Björklund samt deras nu levande barn. Och vi ha en hel rad andra duktiga musiker. Målarkonsten har också många goda utövare. Här kan särskilt nämnas Hagforsfödde konstnären Einar Persson. Och jämnasides med dessa kunna vi tänka på alla goda och dugande män och kvinnor i stat och kommun.

Ganska goda förbindelser med järnväg och busslinjer i alla riktningar, ett vitt förgrenat vägsystem mot alla omkringliggande större platser, många goda vägar in genom skogsbygderna och ett moderniserat och delvis nyanlagt telefonsystem har flyttat Hagfors från en förut rätt så isolerad ställning närmare de större pulserande kommunikationerna och »stora världen» och fört staden fram till en ställning, som borde göra den mera uppmärksammas även ur turistsynpunkt än vad den hitintills varit.

Vi ha nu helt flyktigt berört Hagfors' natur och folket, som där bygga och bo. Här var för cirka

Skjut MITT I PRICK!

ESSEM TORPED

AB. SVENSKA METALLVERKEN

Nederlag i Karlstad:

ROBERT ÖSTERBERG & Co AB.

hundra år sedan endast några karga tegar, där ett liv i arbete och svett gav en knapp näring för ett fåtal människor, men där ändock förnöjsamhet och kärlek till jorden voro ledstjärnorna. Patronen var näst Gud den allsmäktige och endast fosterlandet stod högre i kurs än den egna torvan. Här växte män och ynglingar som vid Trossnäs fält fingo hos de blå eller gröna tillsammans med de indelta soldaterna, varav vi ännu ha någon kvar, göra sin lärdom i konsten att försvara fosterlandet mot den lede fienden och många äro de hagforsbor, som under alla dessa år tjänat Kungl. Majestät och Kronan. Visst var det många som härvid knotat, onaturligt skulle det annars vara, men det mycket stora flertalet har känt det som sin plikt att lära sig vapnens bruk och många har i landstorm och hemvärn sökt bevara och vidare utbilda under värnpliktstiden erhållna militära kunskaper. De vilja troget sluta upp kring Värmlands Regementes ärorika örnbeprydda fana för att i ofredstid värna vårt kära fosterland.

Det senaste kriget gav många bevis för att hagforsbon i stort är beredd att värna den torva, som de trampat sedan barnsben och att de med full röst skola sjunga:

»Med liv och blod försvaras skall,
den fria jord som än är vår.»

Jeoerj Larsson

...ett herrcentrum

*mitt
i
stan...*

**Kläd
konsum**
Specialbutik för herrkläder

JÄRNVÄGSGATAN 12 - TEL. 193 30 - KARLSTAD

*Gör ett besök
på*

Hagfors Konditori

Köpmannagatan Centrum

Regementets skjutbanor har under sommaren undergått en välbehövlig översyn och utbyggnad. Sälunda omfattar "stora banan" vid södra Sanna nu 36 ställ, och på norra banan kan 21 ställ användas för gevärsskjutning. De äro samtidigt ordnade så, att de stora tavlorna för kpskskjutning kunna sättas i vagnarna. Alltså en klar förbättring i våra möjligheter att utöva skytte. Men ingen sak är dock så bra, att den ej kan göras bättre, och de mest aktuella anordningarna som nu saknas, är permanenta förbindelser mellan markörer och skjutvallar, telefonförbindelse med "yttrevärlden", ifall olyckor skulle inträffa samt tillgång till vatten och avträden. Korthållsbanan har nybyggts delvis, men samtidigt har stora delar av banan gjorts odugliga för skjutningar på kortare håll än 40 m. Den nya banan är avsedd för 20 tavelställ och försedd med bländ och nytt kulfång.

För strids- och fältskjutning har terrängen utbyggts med ett stort antal markörskydd, samt fullt utbyggda gruppstridsvärn, varför det numera går att "leka krig" efter mer naturtrogna linjer. Till alla dessa förbättringar kommer också helt nya uppsättningar av varningsanslag och skisser, utmärkande farliga områden i terrängen. När vi nu pratar om skjutbanor, kan vi inte underlåta att omnämna, att Karlstad fått Sveriges största och modernaste pistolskjutningsbana ute vid Fallängen. Det är stadens pistolskytteklubb, som verkligen lyckats att därute åstadkomma en mycket fin sak.

Armégevärsskyttet

Årets största framgång är utan tvekan segern i 10-mannalag på "Stockholmstidningens". Bäste man i laget var vår egen regementschef med 195 poäng. En poängsumma som räckt till segern i veteran-klassen, om han velat ställa upp där. Det torde inte vara någon mer i klass 5, som med den ålder vår chef har, nått denna fina poäng i årets kraftmätning. Lagets övriga skyttar låg nära efter, och medelpoängen blev 193,1. Även i 3-mannalag blev det flera vackra resultat, och inte mindre än 3 lag fick hederspriser.

Andra vackra lagsegrar är en 6. plats i GHT försvarspokal (10-mannalag) på gevär, och en 7. plats i samma skjutning med kpist. En 2. placering i lag i fältskjutning gevär mellan förutanmälda föreningslag på Riksskyttet i Stockholm är heller inte fy skam. Skyttarna där voro Sehman, Olsén och Nyberg. Det var inte de enda framgångar som I2 kunde notera där. Nyberg hade en ovanligt lyckad serie, med placeringar i toppen på flera tävlingar. I kpistskjutning hemförde Olsén en 7. plats

och han, Nyberg och Prage ingick i det segrande förbundslandet i tävlingen om det vackra silverskepp, som överste Ramström skänkt till vandringspris. Tyvärr lyckades ingen från I2 komma med i mästerskapet, enär våra skyttar fick skjuta sina kvalificeringar ute på Stora Skuggan just vid de tillfällena, då de värsta "blåskulorna" kom.

Berntsson blev ånyo föreningsmästare, och hemförde mästerskapsgeväret för alltid. Han presterade en sån förnämlig serie som $50 + 49 + 49 + 43 = 191$ poäng. Som andre man placerade sig Olsén med hela 13 poäng mindre. Holm blev 3. man och efter honom kom Nyberg och siste medaljör blev Gösta Karlsson.

Kretsmästerskapet blev en spännande uppgörelse, där vi voro väl representerade genom skyttarna Sehman, Nyberg och Berntsson. Sehman levererade där alla tiders batalj med den blivande kretsmästaren, Richard Larsson, Nyed. Alla tre, Sehman, Nyberg och Richard hade 183 poäng efter finalomgången, och i första särskjutningen släppte ingen av dem den andre före. I andra särskjutningen tappade Nyberg en dyrbar poäng och gick in på 3. platsen, men mellan de båda »gamlingarna» måste ytterligare en särskjutning tillgripas, och där segrade den konditionsstarkare Richard. Vi fick alltså in 3 man på medaljplats, ty även Berntsson gick, efter särskjutning med Jackman, K-d, in som 5. man i mästerskapet. I lag segrade I2 genom skyttarna Sehman, Olsén och Berntsson. I SMI-skjut-

REINERS KLÄDER

Damer o. Herrar, Flickor o.

Pojkar väljer sina kläder hos

oss därför att endast nyheter
är gott nog för ungdomen av
i dag

LERINS
MUNKFORS

TEL. 199

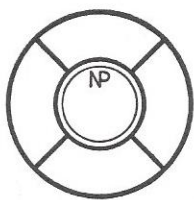
ningarna skar inte I 2 några »pipor i vassen», och enda resultat, som kan nämnas, är Everhalls 197-poängare, men då är ju det resultatet såpass bättre, om man betänker, att han är i 4. klassen.

Förbundstävlingen blev inte den stora folkfest, den brukar vara, beroende på de regntunga moln, som hängde över banan hela dagen. Till denna stortävling hade vi sänt alla våra bästa män i elden. Vår egen ordförande, Swartz, skötte på ett utmärkt sätt sina åligganden som skjutledare på södra banan, vilket också samtliga skyttar vitsordade. Efter resultaten från kretsmästerskapet väntade vi oss mycket av våra skyttar, men tyvärr kom de flesta bort. Till mästerskapet gick endast Olsén, Nyberg och Berntsson. Efter dubbelserien var det endast Olsén, som hängde med till 2. omgången. I finalomgången återfanns han även, där på 9. platsen. I den nervpirrande slutomgången, som John Hermansson ledde från första till sista skottet, arbetade han dock upp sig till silverplats, och stannade som 5. man med 7 poäng mindre än segraren, vilken hade 193. I lag om förbundsstandaret lyckades fjolårets segrartrio Prage, Sehman och Nyberg ej hålla 1. platsen utan gick ner till 7. plats.

Pistolskyttet

har varit av mindre omfattning denna säsong. Rikstävlingen gick dock ganska bra, sett från lagskjutningssynpunkt, och det är ju det viktigaste. Någon särskild topp fick vi emellertid ej. Thunell blev bäste man med 167 poäng, vilken poäng även Olsén fick ihop. Dagens högsta poäng i en serie fick emellertid Åke Dalgren upp. För att vara 3. klassare sköt han ovanligt starkt, och avslutade som sagt med en vacker 59:a. Till denna tävling hade vi gått in för att erövra ett vandringspris, »Finlands-veterans», för alltid. Huruvida vi har lyckats, vet vi inte, men vi har stora förhoppningar, ty lagresultatet på 5-mannalaget blev 828 p., vilket med 4 poäng överskrider fjolårets segerpoäng.

Riksskyttet i Stockholm blev ingen framgång för våra skyttar, måhända beroende på att de splittade sig för mycket genom att deltaga i alla tävlingarna där. Bäst lyckades Rolf Nordenborg, som fick ett hederspris och Olsén med en plakett.

Bäst att använda NORMA TORPED
enär NORMA TORPED är bäst.

Aktiebolaget Norma Projektilfabrik

Ämotsfors.

Tel. 12.

Karlstadsmästerskapet i skolskjutning hade lockat 4 man från I 2. Semestrarna gjorde väl sitt till, att det inte blev flera. Endast »AG» hade någon framgång där, med en 5. plats i mästerskapet. Laget kom 3:a.

Kretsmästerskapet ute på Fallängens nya pistolbana tycktes ej heller falla I 2-arna i smaken, ty endast 6 man ställde upp. Olsén och Rolf Nordenborg fick båda var sin 3. placering i resp. klasser i huvudskjutningen. »Frisören» hamnade på 5. plats i klass 3 och Allström kom på samma plats i klass 2. En ovanligt dålig placering för Allströms del, säkert beroende på hans långa sjukdom. Laget, bestående av »som vanligt» Olsén, »AG» och Rolf, slutade på 3. plats. Troligen sista gången Nordenborg är med i vårt lag, eftersom han slutat sin anställning här på I 2 och flyttat över till polisen. Allström får väl se till att axla hans fallna mantel.

SMI-tävlingarna gick lika dåligt och om möjligt sämre än gevärstävlingarna. Samma var resultatet mot de tillfälligt hitkommenderade flygarna. Av dessa fick vi stryk både i 3- och 5-mannalag samt individuellt i både huvudskjutning och mästerskapet.

I ligaskjutningarna har I 2-arna tydligen tappat sugen, sedan de började få »dingel» i en del matcher, ty nu står de flesta med på tok för få matcher skjutna. Det måste bli en bättring, och en allmän uppräckning är nödvändig.

Vad som närmast är aktuellt, är SM och vårt eget mästerskap i skolskjutning. I år kommer vi att för första gången utkämpa vårt mästerskap i likhet med ett SM och KM.

Sportskyttet

Största händelsen på detta område sedan sist, är DM i duell- och sihuettsskjutning. Klubben här stod nämligen som arrangör för tävlingarna, och lyckades genomföra dem med gott resultat. Tack vare vårt nya sihuettställ, kunde vi även skjuta denna viktiga tävling utan mankemang. Tävlingarna blevo mycket spännande, och i duell blev det särskjutning mellan Olsén och Modin, vilken den förstnämnde avgjorde till sin fördel. I sihuetten låg också Olsén på samma resultat som Lander, A 9, men här förlorade han och blev 2:a.

Värmlands Sportskyttedistrikt har startat en pokaltävling mot en motsvarande organisation i Oslo. Tävlingen gäller 1/1-match, korthåll. Till detta lag var Olsén kallad och deltog. Laget fick stryk i första mötet, men hoppas att till nästa möte i Kristinehamn den 17 sept. kunna bemästra »baggarna».

I Värmlandsserien har klubben skjutit två matcher, med ganska svaga poäng. På grund av kommanderingar och semestrar har det varit hart när omöjligt att kunna mönstra de ordinarie lagskyttarna till skjutning. Vi hoppas emellertid att kunna komma igång lite bättre nu, när det hela stabiliserat sig litet. Vi har 3 matcher kvar att utkämpa mot de fruktade Kristinehamns- och Torsby-klubbarna.

Beäff

Generalen Harald Hjalmarson

chefsinstruktör vid

»La Gendarmerie Gouvernementale de Perse»

1911—1915

General Harald Hjalmarson.

Med tvekan går jag att rista en runa över general Hjalmarsons arbete i Persien, ett arbete så omfattande och till sina verkningar så djupgående, att det fått världshistorisk betydelse. Jag tvekar, ty jag är rädd för att icke kunna göra honom, min beundrade och avhållne chef, rättvisa. Av allt hjärta önskade jag, att jag kunde låta honom och hans verk framträda i levande, klara färger. För att mana fram bilderna från tiden för vår gemensamma tjänstgöring i Persien, som varade från och med december 1911 till slutet av februari 1915, har jag satt hans fotografi i perseruniform på mitt skrivbord. Med beundran och tacksamhet ser jag på honom. Hans minne lever och skall leva.

Det var vid krigsskolan å Karlberg, som jag såg Hjalmarson första gången. Han gjorde på mig ett utomordentligt starkt intryck. Betydligt över mellängd och kraftigt byggd hade han en verklig kämpagestalt. Det skarpskurna ansiktet talade om en stark, okuvlig vilja. De blå ögonen voro genomträngande. De kunde vara kyliga, men också stråla av värme.

Att Hjalmarson åtog sig det förnämliga uppdraget att organisera det persiska gendarmeriet var ej att undra över. Han hade omfattande militära kunskaper och mångårig rik erfarenhet från högt meriterad tjänstgöring av omväxlande slag vid olika staber och vid trupp. Franska och tyska behärskade han fullständigt. En sjudande verksamhetslust präglade honom. Han behövde ett större verksamhetsfält än som stod till buds hemma i Sverige.

Den 15/8 1911 anlände Hjalmarson med två svenska officerare till Teheran. De voro förtruppen. I början av december s. å. kommo ytterligare 7 svenska officerare. Sedan förstärktes efter hand den svenska befälskadern, så att den uppgick till ett 30-tal officerare, såväl aktiva som reservare. Dessutom anställdes svenska läkare och veterinärer.

Persien stod vid undergångens brant. Genom en 1907 sinsemellan träffad överenskommelse tog Ryssland som sin intressesfär hela norra Persien med huvudstaden Teheran t. o. m. den gamla huvudstaden Ispahan och England ett brett stycke land i söder omfattande bl. a. kustlandet jämte huvudparten av de nyupptäckta oljefyndigheterna. Landet mellan dessa zoner, Centralpersien, som endast bestod av en smalare remsa, skulle vara "neutralt" — och oberoende. I realiteten blev det dock efter nämnda delning föga bevänt med Persiens frihet och självständighet.

Tillståndet i Persien framgår rätt väl av ett ytt- rande, som franske ministern i Teheran 1911 fällde till uppvaktande svenska officerare. Han sade bl. a., att deras uppgift var svår, men att han hoppades, att Persien skulle bli alldeles lugnt, så att han kunde få se Shiraz och Abouchir innan han lämnade landet. Dittills hade det nämligen varit alldeles omöjligt. På flera år hade ingen karavan kunnat gå från Abouchir till Shiraz, och av de karavaner, som norrifrån på den stora vägen Teheran—Ispahan kommit till Shiraz, hade ungefär 1/3 plundrats. Ministern hade rätt. Vägarna voro stängda utom norra infartsvägen från Ryssland till Teheran, vilken var besatt av rysk trupp ända till Kazvin. Invånarna i Teheran vågade sig ej långt utanför stadsmuren, och i själva staden sköts det om nätterna, som om det vore strid. Man gjorde därför klokt i att ej vara ute på gatorna efter mörkets inbrott.

Det gällde för svenska gendarmeriet att återvinna landets självständighet, något som endast kunde ske därigenom, att det skapades trygghet, så att väpnade ockupationer av de intresserade stormakterna ej längre kunde motiveras.

Sverige hade i Harald Hjalmarson gjort ett utomordentligt lyckligt val. Han, vikingen i österled, karolinen, visade sig som skapad för den svåra uppgift, som blivit hans.

Det grundläggande organisationsarbetet gjorde

han själv, och ledningen hade han i sin starka hand. Att författa erforderliga reglementen för gendarmeritjänsten uppdrog han åt därför lämpliga officerare. Redan i februari 1912 påbörjades första underofficersskolan med elever från snart sagt hela Persien, bl. a. från det avlägsna Shiraz. Gendarmeriet fick från början gott anseende, och därför räknades som en heder att få bära den vackra blågula uniformen. Rekryter formligen strömmade till de båda första, av naturliga skäl till Teheran förlagda gendarmeriregementena. Den första utbildningen bestämdes till endast 6 månader på grund av den persiska regeringens bestämda önskan att snarast få gendarmeristyrkor ordnade. Under ofta långvariga expeditioner fortsattes emellertid utbildningen med tillämpningsövningar. Man vann i Persien den erfarenheten, att det fordrades ett helt års utbildning för att gendarmen (soldaten) skulle vara användbar i fält. Beväpningen utgjordes av 8 mm mauserkarbiner av gammal tysk kavallerimodell utan bajonett. Gendarmeriet förfogade dessutom över 12 moderna kulsprutor och ett 20-tal rätt moderna kanoner, av vilka flertalet var bergskanoner. Gendarmeriets styrka uppgick i februari 1915 till omkring 200 officerare, 7.000 man och 3.000 hästar.

Persien var i början av 1915 pacificerat. Pionjärarbetet var klart. Handelsvägarna voro åter öppna tack vare den utsatta vägbevakningen. På alla gendarmeriets förlägningslokaler hissades varje dag den persiska flaggan, en dittills ovanlig syn. Perserna blevo patrioter. Rövarband och nomadiserande stammar, som förut till större eller mindre del levt på rov och plundring, hade fått göra en ofta ganska hårdhänt bekantskap med "La Gendarmerie Gouvernementale de Perse", som vetat sätta sig i respekt.

Beträffande de svenska officerarnas arbete anfördes i "Persiens öde enligt engelska dokument" bl. a. följande: "Ett antal beprövade officerare med överste Hjalmarson i spetsen kommo 1911 till Teheran. De gingo med iver till arbetet, och det lyckades dem att på en relativt kort tid utbilda en drillad trupp, som förvärvade sig ej blott aktning utan t. o. m. popularitet. Den svenska gendarmeritruppen ställde sig från början på en uteslutande persisk ståndpunkt. Företaget lyckades. Officerare och meniga ökas ständigt. Raden för deras verksamhet blir månad för månad allt större. Ordnade förhållanden inträda på karavanvägarna". Och Englands sändebud i Teheran Sir W. Townley skrev i en rapport: "De svenska officerarna äro samtliga förträffliga soldater, nitiska i arbetet". Engelske generalkonsuln Graham i Ispahan skrev 1914 till engelska sändebudet". Det är knappt för mycket sagt, att stråten Boachire—Shiraz—Ispahan nu är detsamma som gendarmeriet, ty så fullständigt har denna kår vägen i sin hand. På hela sträckan råder fullständig trygghet. Invånarna i byarna tala om gendarmeriet med de högsta lovord. Resande röna en älskvärdhet och en uppmärksamhet, så att de icke kunna uttrycka sig nog varmt därom". Times uttalade sig 1912 sålunda: "Redan de stora svårigheter, som de svenska officerarna föreliggande uppgifter

erbjuda, äro ägnade att skaffa dem sympati, och det sätt, varpå de gripit sig an med dess lösande, inger respekt. Unga och energiska voro de vid sin ankomst". Ryske utrikesministern Sasanoff yttrade 26/1 1912 vid ett sammanträffande med Sven Hedin att man i Ryssland var mycket förtjust över de svenska officerarnas arbete. Han berömde deras taktfullhet och duglighet och tillade, att han just fått ett telegram från ryske ministern i Teheran, som i varmaste ordalag omnämnde svenskarnas verksamhet där. England hade också, sade han, samma uppfattning om de svenska officerarna i Persien. — År 1913 framhöll Sir Edw. Grey i underhuset, att de svenska officerarna hade en mycket svår uppgift samt visat stort mod och stor uthållighet. Göteborgs Handelstidning tillägger, att det var uteslutande av tilltro till deras förmåga samt med full insikt om deras energi, skicklighet som organisatörer och ledare samt deras oegennytta och absoluta hederlighet, som England ställt en betydande penningssumma till deras förfogande. — Indiens utrikessekreterare Sir Henry McMahon yttrade bl. a. om de svenska officerarna: "De ha utfört ett alldeles ypperligt arbete. De ha lyckats förträffligt. — Engelska regeringens medlemmar gävo vid flera tillfällen offentligen sitt oförbehållsamma vitsord åt Hjalmarsons arbete som organisatör och för hans ledning av gendarmeriet.

En persisk patriot gjorde 1915 i "La vraie Perse" följande uttalande: "La gendarmerie qui était la dernière force de la Perse a été bien organisée par les soins des officiers suédois dont l'influence s'est étendue dans presque toutes les parties du royaume et a créé une surte parfaite sans exposer le pays aux intrigues de Russes et des Anglais".

En annan perser lämnade de svenska officerarna i "Persien och det europeiska kriget, Stockholm 1916. A. Bonnier" följande eftermäle: "De svenska officerarna verkade för friheten, räddningen, oberoendet och säkerheten i Persien på det oegennyttigaste sätt. De gjorde grundsatsen 'Persien för perserna' till rättesnöre för sina handlingar".

Ryktet om det svenska gendarmeriet i Persien nådde ända fram till Kina, som inbjöd Hjalmarson att resa dit för överläggning om organisation av ett gendarmeri under ledning av svenska officerare. Generalen avlade också på hemvägen från Persien 1915 ett besök i Kina. Utrikespolitiska orsaker omöjliggjorde emellertid för Kina att realisera planen.

Allt sedan starten hade gendarmeriet haft många fällor att undvika, många hinder att övervinna, ej minst stora, mycket stora svårigheter av ekonomisk art. Att arbetet det oaktat kunde genomföras var i främsta rummet general Hjalmarsons förtjänst. Han var den borne hövdingen på det svenska vikingaskeppet. Han kunde hålla kursen även vid hög sjö.

Så kom det första världskriget, och de aktiva svenska officerarna hemkallades i början av 1915.

Hjalmarson var imponerande, ej blott till det yttre, utan han hade även en hög andlig resning. Han ingav alla, som kommo i beröring med honom,

en oerhörd respekt. Han hade ett skarpt intellekt och stor förmåga att bedöma människor, varför han kunde sätta rätt man på rätt plats. Den yttre gestalten och hans sätt att uppträda talade om kraft. Energi och kraft strålade ut från honom. En stålmänniska var han, fast och orubblig, då det gällde. Smidighet och diplomatisk förmåga utmärkte honom också i hög grad, egenskaper som han fick god användning för vid underhandlingar med persiska regeringen och mäktiga stamchefer. Sålunda vann han vid en expedition till södra Persien på sin sida utan svärds slag Kashgaichefen, en våldshärskare över 300.000 familjer och Kashgolichefen, som rådde över 35.000 familjer. Båda dessa stamchefer hade i början av 1913 vållat gendarmeriet svårigheter. Hjalmarsons eminenta organisationsförmåga liksom hans enastående arbetsförmåga måste alla beundra. Han unnade sig aldrig någon vila. Ett oerhört ansvar vilade på honom. Allt hängde på honom. — Han fick många tillfällen att visa prov på sitt oförskräckta mod. Han visste ej, vad rädsla var. Ett lysande föredöme var han. Han om någon förtjänade den

svenska tapperhetsmedaljen. Till övriga framstående egenskaper kunde Hjalmarson, som var en framstående stilist, också lägga vältalighetens gåva. — General Hjalmarson var den starke mannen i Persien. En order från "H. E. Generalen", som perserna alltid kallade honom, blev alltid prompt åtlydd. Den gav aldrig anledning till resomang. Generalen var för alla en absolut auktoritet. Till ytan föreföll Hjalmarson vara något sträv, men hjärtat var varmt. Hans handslag var trofast, och han var en vän att lita på. Han var en utomordentlig representant för Sverige och gjorde sitt land stor heder. En rätlinjig svensk var han svensk alltigenom. Han var en man, en ledare, som man obetingat följer.

Persiska gendarmeriet av i dag bygger alltjämt på den av svenska officerare lagda grunden. Det svenska gendarmeriet i Persien lever alltså kvar. Efter vad jag hör av perserofficierare, med vilka jag fortfarande brevväxlar, talar man ännu där nere med tacksamhet och värme om den "svenska" tiden.

Regementets organisation vid Regementets dag i Hagfors

Regementschef: Överste Grevillius.

Stabschef: Kapten A. Nordin.

1. bat

Bataljonschef: Major S. Djurberg

1. kompaniet Chef: Kapten G. A. Hjortsberg Tre skytteplutoner En pluton ur 9. komp. (studenter m. fl.) Summa: 150	2. kompaniet Chef, Kapten M. Jacobsson En motorpluton En anspansspluton En instruktionspluton Summa: 145
3. kompaniet Chef: Kapten J. T. Brunsson Tre skytteplutoner Summa: 120	4. kompaniet Chef: Löjtnant B. Swartz En kulsprutepluton En granatkastarepluton En kanonpluton Summa: 105

7. kompaniet

Chef: Kapten B. Calais

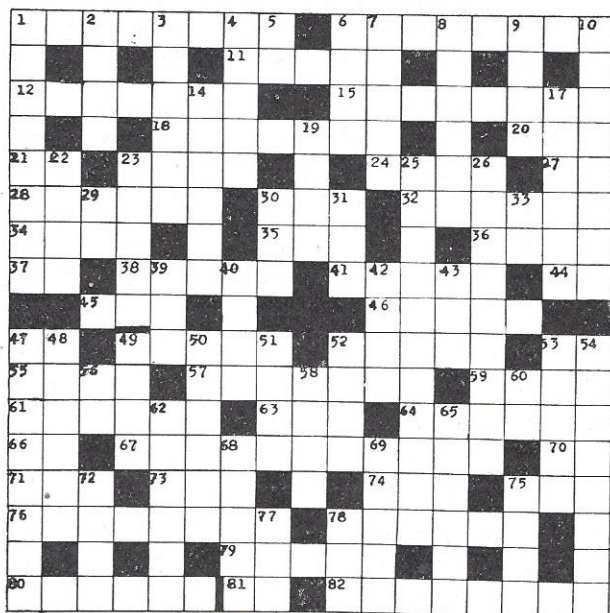
En jägarpluton

En stormpionjärpluton

En pionjärpluton

En signalpluton

Summa: 162

BEVÄRINGS- HUMOR

Med bönder på bönders språk
och lärde män på latin . . .

Fältläkare Haak var en bister och temperamentsfull herre, som förstod att sätta sig i respekt hos både hög och låg, många historier ha berättats från hans 37-åriga tjänstetid vid Värmlands regemente.

En dag kom en beväring och klagade över att han hade ont i magen . . . "Ont i magen, ont i magen, va menar du mä dä", sa dr Haak, "har du diarré?" . . . inte svar . . . har du utsot . . . intet svar, har du förstoppning? . . . intet svar. "Va ä du för landsman som inte begriper svenska?" . . . Ja ä i frau Skau ne . . . Näsä, kan du skide min påg? . . . Jau min sjä kan ja sau, ja ha sprongit hela natten; och därmed var diagnosen klar.

VAGRÄTT

1. Lokalpatriotisk.
6. Trodde jutarna att Barbro Stigsdotter dammade av.
11. Tillhåll för apacher.
12. Kvabbs bland sjurygar eller kanske mar-morstycke.
15. Det var inte bara Sokrates och Gyllenbom som bävade för sänt.
18. Skulle man kunna tala om i fall en isbrytare sloge sig på sjöröveri.
20. Fisk, som till formatet är för stor att ligga hel på fatet.
21. Sadrak, Mesak och Abednego finns däri.
23. Hoppas nog varje liten amatörskådespelerska att hon skall bli en.
24. Han hade kniven på strupen.
27. Brukade man priser förr.
28. Stad i Nederländerna.
30. Handen på Karl XII:s staty lär vara 11 tum. Tur att den inte är 12, för då hade den varit en —!
32. Kungsgård i Lomma. Förädling av agronomfrön sker här.
34. Han är förtrogen med den vägen som till Himla bär.
35. Fifty-fifty, men det skriver förstås inte provisorn.
36. Skyller ekenskisen ofta på.
37. Och.
38. Man vill knappt tro det, men käringtanden är en sådan.
41. Genom glädje fick man det i nazityskland.
44. En atom natrium.
45. En gammal bekantning bland korsordsfloderna.
46. Han avgick som utrikesminister 1940, då hans lands militärparti ville propa, att han mot England sig skulle mopsa.
47. Starkt som brännvin.
49. Utgångspunkt skulle man kanske kunna säga.
52. Det är han då visst inte tyckte rojalisterna.
53. Vid dem tas inga korsordspris.
55. Då försäljningsvärdet är lika med det nominella.
57. Går det åt mycket i fruntimmersveckan.
59. Påstås man äta i Skåne.
61. Hör till Fiffel & Bågs affärsmetoder.
63. Hellre flickan sådan på svenska än på norska.
64. — Larsen. Flygare och författare.
66. -lok -spis.
67. Då kommer man för-sent.
70. Blir Ni stött på att bli titulerad så?
71. Står i fiolnoterna ibland.
73. Ters.
74. En omänsklig fader, men trivs i korsord.
75. Biflod till Weichsel.
76. Två sugna vänner.
78. Ödet.
79. Auktoritet.
80. Fotbollslag med piller.
81. Idrottsklubb.
82. Att inte han fick vat-tuskräck som råge på eländet!

LODRÄTT

1. En blir ju det med ären.
2. Idiotens skäggstubb lär ju vara det.
3. Ger smak.
4. Motsats till för.
5. Levande Livet.
6. Bruk.
7. Giraffdjur som relativt nyss upptäckts.
8. Kompositör.
9. Ibland är det modernt med sådant.
10. Det är inte uppiggande.
14. Inom böneledarens välde.
17. Potatisen blir skorvig av den gödseln.
19. Angenäm styrka och smak ger denna ingrediens.
22. Inte labb, men någon-ting ditåt.
23. Bränsle.
25. Scheikens son.
26. Strid som företrädesvis utkämpas på nordligare breddgrader.
29. Vem som helst.
30. En homogen del av ett heterogent system, d. v. s. en likartad del i en blandning, där de olika beståndsdelarna kunna iakttagas, står det i 'Lättfattlig kemi'.
31. Man talar om ett sådant i samband med index.
33. Så värst många bar väl inte romaren på sig i taget, de vägde dryga 3 hekto.
39. Han i Gyllby med den högfärdiga Britta.
40. Brevbärare.
42. Kallas han, kanske får han, kanske är han.
43. Fröken Jansson från Söder.
47. I herbariet finns väl ingen sådan rara avis.
48. Tänk er en väggfast med sparlakan och icke utan vägglöss.
49. En dylik av tuna med lök, peppar och salt är smasken.
50. Hör vi i gammal dans-musik i radio.
51. Det lät så hemskt i den mörka natt, en flicka skön vid rodret satt.
52. Tillsatt med mull ett mycket användbart skällsord.
53. Rim på bena.
54. Toulon.
56. Regeringsformer.
58. "— sa tysken". "Å hut", sa käringen, "dä va då tjockaste ljuse ja hade".
60. Högalteknall 226 m.
62. Husfadern när han fann svärmodersklavret i soppterrinen: "Men va innerst inn —". Hustrun belåtet: "Ja ä dä inte dä jag alltid ha sagt, här i huset kommer ingen-ting bort."
65. Nästan.
68. Ökenryttare.
69. Balett.
72. Som en filbunke.
75. Vårt är vida berömt.
77. Kanske erinran från skatteverket.
78. Det vattnas i munnen på en rospigg när han ser en sådan, säger Albert Engström.

Lösningar insändas till Värmlandsörnen senast 10 okt. 1950. Tre priser: kr. 12: —, 8: — och 5: —.

Aktiebolaget Mölnbacka-Trysil • Forshaga

Tillverkningar:

SULFITMASSA FÖR PAPPER OCH

KONSTSILKE

KRAFTPAPPER - KRAFTPAPPERSSÄCKAR

BLEKT SULFITPAPPER

SPRIT - TERPENTIN - HARTSOLJA

METANOL

BYGGNADSPLATTAN »KRAFTELIT»

Märket som

förpliktar

återfinnes i följande affärer anslutna till

HAGFORS KÖPMANNAFÖRENING

HAGFORS

AB FREDRIKSON & BERG

P. W. ALDRIN

AFFÄRSHÖRNAN

BORÅSBODEN

CARL BRANDT

BJÖRNÄNGENS LIVSMEDEL

CYKEL-CENTRUM

GUNNAR EKENDAHL

HAGFORS SLAKTERI

HAGFORS PAPPERSHANDEL

HAGFORS KEMIKALIEAFFÄR

HAGFORS CYKEL- & SPORTAFFÄR

AB. AND. JANSSON & SÖNER

RUDOLF LENNARTSSON

MANUFAKTURAFFÄREN TAPTO

NORBERGS HERREKIPERING

NORLINGS KLÄDER

NYKVISTS SLAKTERIAFFÄR

AXEL QVICK

P. E. SÖDERBERGS CYKEL & SPORT

ÅKES FOTOMAGASIN

UDDEHOLMS BRUKSHANDEL UDDEHOLM

BERTIL PERSSON LAKHEDEN

STJÄRNSFORS HANDEL STJÄRNSFORS

AB. GUSTAF ÅHSTRÖM RÅDA

OSKAR RASK RÅDA

ALBERT CARLSSON GEIJERSFORS

GUNNAR PETTERSSON MOTJÄRNSHYTTAN

NÖJDA KUNDER — VÅRT MÅL

*Köpmanna-
butikerna*

HAGFORS m. o.